

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

SBORNÍK AKTIVIT PRO ROZVOJ EKOLOGICKÉHO MYŠLENÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Vypracovala: Sára Kroupová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Zbyněk Vácha, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 24. 3. 2023

Sára Kroupová (v.r.)

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Zbyňku Váchovi, Ph.D. za cenné informace, trpělivost, projevenou vstřícnost a odborné vedení. Poděkování patří také Mateřské škole Papírenská a Mateřské škole Zahradky, kde mi bylo umožněno připravovaný sborník s dětmi vyzkoušet. V poslední řadě patří velké poděkování mé rodině a blízkým za podporu během celého studia.

Abstrakt

Hlavním cílem práce je navrhnout sborník aktivit sloužících k rozvoji myšlení v ekologických souvislostech a environmentální senzitivě.

Teoretická část práce se věnuje ekologii, environmentální výchově, zážitkové pedagogice a podobným tématům vztahujícím se k problematice bakalářské práce.

Část praktická je rozdělena na aktivity týkající se tématu voda a stromy. Jednotlivé náměty aktivit obsahují detailní metodický popis, všechny potřebné učební opory, tak aby byly využitelné i dalšími pedagogy v prostředí mateřských škol a žádoucí mezipředmětové přesahy. Navržené aktivity je možné využívat uvnitř i vně mateřské školy. Na základě evaluace v praxi je popsána zpětná vazba a následná doporučení k navrženým aktivitám.

Klíčová slova: ekologie, environmentální výchova, předškolní vzdělávání, učení prožitkem, voda, stromy

Abstract

The main objective of this work is to propose a collection of activities aimed at developing thinking in ecological contexts and environmental sensitivity.

The theoretical part of the work focuses on ecology, environmental education, experiential pedagogy, and similar topics related to the issue of the bachelor thesis.

The practical part is divided into activities related to the topics of water and trees. Each activity proposal contains a detailed methodological description, all necessary teaching materials, so that they can be used by other educators in the context of kindergarten and desirable interdisciplinary overlaps. The proposed activities can be used both inside and outside the kindergarten. Based on practical evaluation, feedback is described, as well as subsequent recommendations for the proposed activities.

Keywords: ecology, environmental education, preschool education, experiential learning, water, trees

Obsah

ÚVOD	6
ZKRATKY	7
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	8
1.1 EKOLOGIE VERSUS ENVIRONMENTALISTIKA	8
1.1.1 Ekologie.....	8
1.1.2 Environmentalistika.....	8
1.2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA.....	9
1.2.1 Historie environmentální výchovy	10
1.2.2 Environmentální výchova v předškolním vzdělávání	11
1.2.3 Cíle environmentální výchovy.....	11
1.3 METODY A FORMY VÝUKY PRO UPLATŇOVÁNÍ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	12
1.3.1 Metody při realizaci EVVO.....	12
1.3.2 Zážitková pedagogika	14
1.3.3 Vyprávění příběhu v MŠ.....	14
1.3.4 Učení hrou	16
1.3.5 Terénní vyučování.....	17
1.3.6 Výchova k udržitelnému rozvoji.....	17
1.4 RIZIKA PŘI UPLATŇOVÁNÍ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	19
1.4.1 Oblečení.....	19
1.4.2 Alergie	19
1.4.3 Otravy.....	19
1.4.4 Úrazy	20
1.4.5 Nebezpečné rostliny a živočichové	20
1.5 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV)	21
1.5.1 Dítě a jeho tělo	21
1.5.2 Dítě a jeho psychika.....	22
1.5.3 Dítě a ten druhý.....	23
1.5.4 Dítě a společnost	23
1.5.5 Dítě a svět.....	24
2 METODIKA	25
2.1 NABÍDKA EDUKAČNÍCH AKTIVIT	25
2.2 CHARAKTERISTIKA PODMÍNEK	26
3 VÝSLEDKY	28
3.1 AKTIVITY NA TÉMA VODA	28
3.2 AKTIVITY NA TÉMA STROMY.....	46
ZÁVĚR.....	67
ZDROJE	68
SEZNAM PŘÍLOH	72

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma rozvíjející ekologické myšlení u dětí předškolního věku. První, co se mi vybaví v souvislosti s ekologií je příroda a k té já mám od dětství velmi blízko. Vzpomínám si, jak už jako malá jsem v lese sbírala odpadky, které jsem našla. Už tehdy jsem cítila velkou potřebu se o přírodu více zajímat a chtěla jsem se o ní naučit co nejvíc. Nyní je pro mě příroda nejoblíbenějším místem, kam chodím vždy dočerpávat energii a uklidnit mysl.

Zastávám názor, že v období předškolního věku děti získávají základní postoje, které je později provázejí celým životem. Proto je podle mě důležité, aby se děti už v tomto věku učily vnímat a respektovat přírodu, protože to může pozitivně ovlivnit jejich vztah k přírodě i v dospělosti. Myslím si, že je důležité děti učit především respektu k přírodě, učit je návykům ve vztahu k životnímu prostředí, probouzet v nich citový vztah k přírodě a poskytnout jim základní poznatky o správném a nesprávném vztahu a chování člověka k životnímu prostředí (hlavně přírodě).

Chtěla bych, aby děti poznaly přírodu „na vlastní kůži“, učit je prožitkem, ať si můžou vše osahat, poslechnout, vyzkoušet. Myslím si, že to je ta správná cesta, jak děti učit myslet v ekologických souvislostech. Je pro mě důležité umožnit dětem pochopit, že jsou součástí přírody, v níž existuje mnoho vzájemných vztahů a vazeb a že je třeba tyto zákonitosti poznat. Uvědomuji si, že přátelský vztah k rostlinám se vyvíjí pomaleji než ke zvířatům, a tak chci dětem dopřát co nejpestřejší výběr možností, jak k nim najít svou cestu. Proto vznikla myšlenka této práce. Cílem bakalářské práce není vychovat z dětí budoucí přírodovědce, ale naučit je vnímat přírodu, chápat její význam a důležitost a umět se k ní chovat ohleduplně.

Hlavním cílem předložené práce je navrhnout sborník aktivit sloužících k rozvoji myšlení v ekologických souvislostech. Součástí navrženého sborníku je celkem 28 aktivit na téma voda a stromy. Jednotlivé náměty obsahují metodický popis a všechny potřebné učební opory, tak aby byly využitelné i dalšími pedagogy v prostředí mateřských škol.

ZKRATKY

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

EV – Ekologická výchova

EVVO – Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Ekologie versus environmentalistika

1.1.1 Ekologie

Podle Kvasničkové (2004) se lidé již od dávných dob zajímají o vztahy mezi organismy a prostředím, což dokazuje, že ekologické výzkumy mají bohatou historii. Ekologie, jako samostatná vědní disciplína, byla však vymezena až v 19. století. Od té doby vzniklo velké množství různých definic ekologie.

Braniš (1999) definuje, ekologii (z řeckého oikos – dům, okolí, logos – nauka, věda) jako jeden z biologických oborů. Hlavním a společným předmětem studia biologie a ekologie jsou živé organismy. Úkolem vědců – ekologů je popsat a vysvětlit tyto vztahy a principy vztahů zobecnit do pravidel a teorií. Ekology zajímá nejen vztah organismů k neživému prostředí, ale i vzájemný vztah a soužití organismů.

Podle Kvasničkové (2004) je ekologie v původním slova smyslu věda o vztazích mezi organismy a jejich prostředím. Téma zahrnuje zkoumání vlivu organismu na prostředí a zpětný vliv prostředí na celkový stav organismu a na jeho způsob života. Dále se také zabývá souhrnem různých vztahů v prostředí (zkoumá uspořádání těchto vztahů a jejich význam pro život jednotlivých částí přírody i celé biosféry – sféry života).

1.1.2 Environmentalistika

Die grosse Bertelsmann Lexikothek (1990) uvádí, že pojem environmentalistika se začal objevovat v prvním desetiletí 20. století v angloamerických zemích. Byl rozšířen pod pojmem geografie.

Podle Kvasničkové (2004) se termín environmentalistika používá pro ekologická studia, která se zaměřují na prostředí, které bylo ovlivněno a transformováno lidskou činností. Podle Leblkové (2012) je environmentalistika věda, která se oddělila od ekologie. Tato věda se zabývá především společenskými, technickými a ekonomickými otázkami, které se týkají životního prostředí. Zkoumá působení člověka a ekosystémů. Náplní této vědy je ochrana životního prostředí, prevence znečišťování životního prostředí a jeho monitoring, nebo napravování vzniklých škod a nežádoucích zásahů způsobených lidmi. Věda čerpá i z poznatků jiných vědních oborů, jako je třeba právě ekologie, chemie,

fyzika či ekonomie. Environmentalistika zahrnuje také využívání přírodních zdrojů, nakládání s energiemi a péči o zdraví lidské populace. Environmentalistikou rozumíme tedy nejen zkoumání vzájemného působení člověka a ekosystémů, ale i snahu o predikci budoucího vývoje.

Máchal (2000, s.12) shrnul enviromentalistiku do této definice: „*Environmentalistika je nauka o životním prostředí. Využívá poznatků vědního oboru ekologie, zkoumá mechanismy působení člověka na ekosystémy, zabývá se prevencí znečišťování životního prostředí, nápravou vzniklých škod a prevencí nežádoucích zásahů.*“.

1.2 Environmentální výchova

Leblová (2012) uvádí, že environmentální výchova odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastaci a ohrožuje život na Zemi. Environmentální výchova poskytuje různé způsoby, jak dosáhnout pozitivních změn v životním prostředí a současně vychovává k odpovědnému chování vůči přírodě a k pochopení nevyčísitelné hodnoty přírody pro všechny formy života. Jejím úkolem je budovat v lidech k přírodě pozitivní vztah, budovat správné hodnoty, postoje a kompetence k péči o přírodu. To, aby se člověk uměl omezit, odříct si a vzdát se něčeho ve prospěch budoucnosti planety, by mělo být součástí těchto postojů.

Ziegler (2004) dodává, že dnešní lidé jsou vzdělávání pro svět, který nelze v budoucnosti udržet. Podle něj, lidé nechtějí vzít na vědomí, že svět všemocné stability, expandujících ekonomik, globálního rozvoje, téměř plné zaměstnanosti, svět neomezených a nevyčerpatelných přírodních zdrojů už přestal v posledních desetiletích existovat. V návaznosti na to, je podle Jančaříkové (2010) důležité vynaložit co největší úsilí na vzdělávání, které by mělo směřovat k zvýšení spoluzodpovědnosti jednotlivců za současný i budoucí stav přírody a životního prostředí. Tento proces by měl dále podporovat citlivost, tvořivost a přátelský přístup jednotlivců k řešení ekologických problémů a podporovat hodnoty, které napomáhají ekologicky šetrnému životnímu stylu, jako například nekonzumní způsob života. Dále hledat různé příčiny ekologické krize a všechny možné cesty k jejímu řešení.

Podle Činčery (2007) lze definovat environmentální vzdělávání jako snahu o zabránění hrozeb, které vznikají kvůli neudržitelnému využívání přírodních zdrojů. Pro dosažení udržitelného způsobu života je podle autora nezbytná trvalá změna postojů a chování lidí, ať už na individuální úrovni, nebo tlačení na politické orgány k přijímání opatření, která jsou pro životní prostředí příznivá.

S pojmem environmentální výchova se pojí také pojem ekologická výchova. Někteří tyto pojmy pokládají za rovnocenné, jiní je zase rozlišují. Podle Činčery a Šimonové (2013) je ekologická výchova podřízená environmentální výchově. Uvádějí, že ekologická výchova se zabývá poznáním přírody a jejích procesů, naopak environmentální výchova se zabývá vztahem člověka a přírody (ekologické, sociální, kulturní, ekonomické).

1.2.1 Historie environmentální výchovy

Termín environmentální výchova vznikl v 18. – 19. století, v období začátku průmyslové revoluce. Lidé si totiž začali uvědomovat negativní dopad industrializace na životní prostředí. V období první republiky (1918-1938) se začaly prosazovat iniciativy na ochranu přírodních bohatství naší země, které se odrážely v obsahu učebnic vlastivědy, přírodovědy a občanské výchovy. Děti byly prostřednictvím těchto učebnic vybízeny k ohleduplnému chování ke zvířatům a k ochraně lesů. Environmentální výchova se zprvu soustředila pouze na ochranu vzácných a ohrožených částí krajiny, rostlin a živočichů.

Až na počátku sedmdesátých let 20. století se pojetí environmentální výchovy rozšířilo. Lidé si v té době začali uvědomovat, že vlastním působením ohrožují nejen přírodu a živočichy, ale i sami sebe. Samotný pojem environmentální výchova vykryštoval na První mezinárodní konferenci o environmentální výchově v roce 1977 v Tbilisi, kde bylo zformulováno že: *„Cílem environmentální výchovy je 1. posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech; 2. poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí; 3. tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí“* (Tbilisi Declaration 1977). Environmentální výchova začala být tedy pojímána

jako výchova k péči o životní prostředí, do něhož patří složka přírodní, kulturní i sociální a jejich vzájemné působení.

Leblová (2012) uvádí, že termín environmentální výchova začal být programově zaváděn ministerstvem životního prostředí od konce devadesátých let minulého století.

1.2.2 Environmentální výchova v předškolním vzdělávání

Tato výchova by měla u dětí rozvíjet základní hygienické a kulturní dovednosti a návyky v oblasti ochrany životního prostředí. Dále se snaží probouzet citový vztah k přírodě, k výtvarům lidské práce a k ostatním lidem. Podle Jančaříkové (2012) má příroda důležitou výchovnou hodnotu, neboť je nevyčerpatelným zdrojem inspirace pro děti a poskytuje jim mnoho podnětů ke zkoumání a objevování světa kolem sebe. Prvky ekologické výchovy v předškolním vzdělávání by měly prolínat celým výchovným působením. Důležité je vytváření dovedností a návyků v udržování čistoty, v ošetřování rostlin, či k úpravě okolního prostředí.

„To, co chceme, je změnit postoje dětí – ovlivnit způsob jakým chápou, hodnotí a interpretují svět. Snažíme se ovlivnit jednání, životní styl či dokonce celoživotní směřování dětí“ (Činčera, 2007, s. 9).

„Zahraniční i české výzkumy poukazují na skutečnost, že dítě potřebuje ke svému zdravému rozvoji pobyt v přírodě. Svědectví mnoha ochránců přírody dosvědčují, že právě čas, který strávili v raném dětství v přírodě, jim umožnil pochopit komplexně přírodu a přírodní jevy“ (Jančaříková, 2010, s. 7).

1.2.3 Cíle environmentální výchovy

„Základním cílem environmentální výchovy v předškolním věku je podnítit v dětech touhu poznávat okolní svět a rozvíjet ji v hluboký a trvalý vztah k přírodě, který se později přemění v dovednosti poznat v životním prostředí dysfunkce a (ještě později) v chuť přírodu aktivně chránit“ (Jančaříková, 2010, s. 12).

Librová (1988) uvádí, že je důležité v dětech podnítit tzv. environmentální senzitivitu. Environmentálně senzitivní jedinec je ten, který je schopný bohatého života docíleného skromnými prostředky, aniž by si přišel o něco ochuzený. Dřívější výzkumy

ukazují, že environmentální senzitivita je přímo spojena s tím, jak moc byli lidé v raném věku vystaveni přímému kontaktu s přírodou.

Dle Leblové (2012) je v mateřské škole hlavním cílem environmentální výchovy umožnit dětem vlastní prožitky s přírodou, umožnit jim vnímat ji pomocí všech smyslů a zajistit dětem zažívat přírodu jako prostor pro poznávání, učení, hry i relaxaci. Učitelé by měli v rámci vzdělávacího procesu pomáhat dětem objevovat krásy a tajemství přírody, aby se ji děti naučily milovat a ctít ji. Dále by měli rozvíjet v dětech vědomí rozmanitosti forem života a pocit odpovědnosti za životní prostředí. Je důležité je vést k tomu, aby si vytvářely správnou představu o úloze člověka v systému přírody – úměrně možnostem jejich dětského vnímání.

Na každodenní utváření žádoucích postojů k životnímu prostředí působí tři složky ekologické výchovy. Podle Máchala (2000) je můžeme zjednodušeně rozdělit na činitele vědomostní, dovednostní či prožitkové a postoje.

1.3 Metody a formy výuky pro uplatňování environmentální výchovy

Pro splnění výše uvedených výchovných cílů je důležité, aby děti měly dostatek příležitostí si hrát, pracovat a učit se prostřednictvím objevování a hodnocení přírody. Hra je nezbytnou součástí veškerých výchovných aktivit, skrze níž děti získávají základní znalosti a povědomí o životě, práci, mezilidských vztazích a vztahu k přírodě.

Mezi nejvýznamnější metody, které umožňují dětem seznámit se s okolní přírodou patří přímé pozorování rostlin a živočichů při procházkách do lesů, školních zahrad, nebo třeba k potokům. Je žádoucí, aby děti přicházely do bezprostřední blízkosti s okolní přírodou, protože jenom tak mohou přírodu vnímat všemi smysly. Nemalý význam má také přímý kontakt dětí s živočichy. Tento úzký kontakt ovlivňuje jejich citlivost a ta se později projevuje i v mezilidských vztazích. Všechny tyto formy a metody práce může obsahovat zážitková pedagogika, vyprávění příběhu v mateřské škole, učení hrou, terénní vyučování i výchova k udržitelnému rozvoji (Fellnerová, 2007).

1.3.1 Metody při realizaci EVVO

Výběr vhodné edukační metody při výuce může mít významný vliv na celkovou podobu vzdělávacího procesu a tím i na kvalitu dosažených výsledků.

Správná metody slouží jako nástroj pro pedagoga, kterým může utvářet postoj, znalosti a dovednosti žáka, aby dosáhl cílů, které si stanovil předem. Metodami výchovy jsou tedy *„záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 153). Jsou to osvědčené stanovené cesty, pomocí kterých můžeme dosáhnout cíle výchovy, které jsme si předem stanovili.

Podle MŠMT ČR se při realizaci EVVO doporučuje *„uplatňovat takové metody a formy vzdělávání, které vedou k aktivizaci žáků a podpoře učení. Důležitou složkou EVVO je přímé učení ve venkovním terénu, které je hlavně v předškolním a mladším školním věku navíc spojeno i s včasným rozvíjením harmonické osobnosti a přirozené vitality dětí“* (Metodický pokyn MŠMT ČR k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), 2008, s. 6). Dalšími doporučeními dokumentu jsou například programy zaměřené na pobyt v přírodě a výuku v terénu, výukové aktivity nabízené středisky ekologické výchovy, vzdělávací programy v muzeích, zoologických zahradách, ekologické projekty realizované školami, školní zahrady, přírodní učebny nebo poznávání okolního prostředí v rámci regionu. *„K důležitým prostředkům environmentální výchovy patří cílevědomá snaha po vytváření příjemného prostředí a vlídné tvořivé atmosféry“* (Leblová, 2012, s. 17).

Vošahlíková (2010) se zmiňuje o minimální a ideální podobě ekoškolky. Co se prostředí týče, jsou zde zdůrazňovány především přírodní materiály, kterými jsou děti obklopeny – hlína, sláma, dřevo, nehotové hračky z přírodních materiálů, co nejméně plastových hraček a dřevěný nábytek. Součástí školní zahrady by měly být různorodé přírodní prvky, jako jsou trávníky, jehličí, kůra, kameny a herní prvky z přírodních materiálů. Kmeny stromů a možnosti hry s vodou, jako je jezírko, korýtko s tekoucí vodou nebo nádoba se zachycenou dešťovou vodou, by také neměly chybět.

Mezi účinné metody patří sledování, experimentování, učení prací, zkoumání vybraných modelových organismů, inspirace od předků a jiných kultur, učení se od lesní pedagogiky, kontakt s živočichy, objevování přírodnin a krajin, poznávání živlů, tvorba z přírodních materiálů, spojování umělecké a environmentální výchovy, hudební aktivity a hudba inspirovaná přírodou, hry v přírodě, dramatická výchova, naučné vycházky, turistické stezky a matematické dovednosti jako počítání, měření, vážení.

1.3.2 Zážitková pedagogika

Zážitková pedagogika je jednou z vhodných forem uplatňování environmentální výchovy v předškolním vzdělávání. Podle Prouty a kol. (2007) je zážitková pedagogika směr, který využívá zážitek z aktivity jako prostředek k tomu, aby se člověk něco naučil (o sobě, o skupině, o světě). Po takovém strukturovaném zážitku by si měl jedinec odnést vědomosti i dovednosti do každodenních životů. Je to odpověď na zjištění, že si lidský mozek mnohem efektivněji zapamatuje to, co je spojeno s intenzivní emocí. Podstatou je tedy zajistit vyšší schopnost lidské paměti vstřebávat informace. Současně sem patří i růst a rozvoj osobnosti.

Franc a kol. (2007) uvádí, že zážitková pedagogika se prolíná s dobrodružným vzděláváním, které je aktivní, přímé a zahrnující zajímavé vzdělávací zážitky. Další výhodou zážitkové pedagogiky je to, že se jedinec může rozvíjet nejen v oblasti získávání vědomostí a zkušeností, ale i v oblasti osobnostního a sociálního rozvoje i sebepoznání, protože autentická zkušenost pozitivně ovlivňuje postoje, hodnoty, orientaci, smysl i chování jedince.

1.3.2.1 Historie zážitkové pedagogiky

„Co slyším, to zapomenu. Co vidím, si pamatuji. Co si vyzkouším, tomu rozumím.“

Konfucius (-552 - -479)

Pojem zážitková pedagogika se začíná objevovat na přelomu 19. a 20. století. S tímto pojmem pracoval Kurt Hahn a John Dewey. Dewey kritizoval klasické učení všeho nazpaměť a zdůrazňoval, že je nutné zapojit do učení osobní prožitky a vlastní zkušenosti (Kasper, Kasperová, 2008). Na území České republiky má zážitkové učení kořeny v dobách učení Jana Amose Komenského. Ten prosazoval celkový rozvoj osobnosti. Komenský (1657) ve své knize Velká didaktika doporučoval využívat hry v učení, protože se domníval, že nejvíce se člověk naučí díky svým smyslům a díky prožívání.

1.3.3 Vyprávění příběhu v MŠ

Vyprávění příběhu v mateřské škole je další vhodnou formou, jak uplatňovat environmentální výchovu, v případě, že učitel zvolí vhodný příběh.

Pellowski (1990) píše, že vyprávění příběhů patří k nejstarším formám učení. Příběhy jsou jedním z nejstarších nástrojů k výchově. Skrze příběhy byly vždy předávány cenné vědomosti, poznatky a moudrosti z generace na generaci. Phillipsová (1996) doplňuje, že příběhy jsou součástí každé kultury a přitahují děti i dospělé. Každý je má rád a ve výuce mohou učitelé z příběhů čerpat velký užitek. Základním typem příběhu je v předškolním vzdělávání pohádka.

1.3.3.1 Pohádka

Podle psychologa Matějčka (2005) může pohádková literatura pomoci dětem budovat psychickou odolnost, což má pozitivní dopad na celkový vývoj osobnosti. Příběhy v pohádkách umožňují dítěti prožít pocit napětí a strachu, avšak v naprostém bezpečí, což vede k cennému poznání a zkušenosti bez toho, aniž by bylo dítě traumatizováno. Tento proces podle Matějčka (2005) přináší nenahraditelné přínosy pro psychickou rovnováhu dítěte a jeho celkovou odolnost.

Dle Černouška (1990) má pohádka významnou funkci v předškolním vzdělávání, a to především tím, že pomáhá dětem najít smysl a řád v chaotickém světě, který pro ně ještě není plně srozumitelný. V rámci práce s pohádkou se rozvíjejí předčtenářské dovednosti, kultivuje se řečový projev a slovní zásoba, což je velmi důležité pro řečový vývoj dítěte. Kromě toho pohádky podporují rozvoj morálního a prosociálního citění, pomáhají dětem se socializovat a začlenit do kolektivu. Pohádky mohou být propojeny s různými aktivitami a výchovami, jako jsou sportovní, polytechnické či environmentální aktivity, a tvořit tak základ pro různé formy vzdělávání a rozvoje dítěte.

Bettelheim (2000) tvrdí, že pohádky jsou pro děti klíčem k objevování a formování vlastní identity. Tyto příběhy pomáhají dětem pochopit, jaké dovednosti a zkušenosti budou potřebovat v budoucnu a jak se vyrovnávat s různými výzvami a překážkami v životě. Pohádky dávají dětem naději, že i v nejtěžších situacích je možné dosáhnout šťastného konce. Každé dítě vnímá příběhy jinak a může v nich najít něco, co mu pomůže vyrovnat se s momentálními starostmi, potřebami a náladou. Díky tomu si z jedné pohádky mohou odnést nové poznatky a zkušenosti, a to i přes to, že již příběh slyšelo několikrát.

Čtení pohádek a práci s nimi můžeme tedy využít i v environmentálním vzdělávání, pokud zvolíme vhodnou tematiku pohádek. Například pohádky o živočiších, o přírodě, nebo pohádky přímo zaměřené na ekologii. Mezi takové pohádky můžeme zařadit například: Pady (příběh o ledním medvědovi Padym, který odkazuje na nesnáze ledních medvědů v měnícím se podnebí), Gréta (příběh o nemocné velrybě žijící v oceánu, který je plný odpadků), nebo Dědeček v růžových kalhotách (pohádka o prarodičovské lásce a ohleduplnosti k přírodě).

1.3.4 Učení hrou

Další velmi důležitou a vhodnou formou, jak uplatňovat environmentální výchovu v mateřské škole, je učení hrou.

Motto: *“Hra je radost. Učení při hře jest radostné učení”*. Jan Amos Komenský

Podle Koťátkové (2008) je hra univerzálním prostředkem učení se dítěte. Hra je považována za specifickou formu učení a důležitý prostředek sebeutváření. Gray (2016) zdůrazňuje, že dítě je schopné se hrou učit samo.

Neuman (2000) popisuje hru jako bohaté pole plné emocí, zážitků a nových zkušeností. Je to místo, kde se dítě může svobodně pohybovat a objevovat nové věci. Hra představuje aktivní způsob učení, kde dítě může napodobovat, modelovat a zrcadlit reálný svět. Hra je pro děti prostředím, kde mohou objevovat a překonávat své hranice, přináší jim zábavu, dobrodružství, překvapení a napětí. Hraním si děti postupně budují sebedůvěru a posouvají své hranice strachu, čímž se stávají sebejistějšími a získávají nové zkušenosti. Neuman (2000) také uvádí, že hra je užitečná pro rozvoj tvořivosti, fantazie a motorických schopností a dovedností. Učitel by měl podporovat děti ve hře tak dlouho, dokud pro ně hra zůstává zábavná, přináší jim radost a nové poznatky. Je důležité, aby hry byly kvalitně zhodnocené a vhodně začleněné do programu, aby byly pro děti co nejvíce užitečné a funkční.

Hra podle Hanuše a Chytilové (2009) představuje nenahraditelný nástroj výchovy. Použitím her v praxi vytváříme situace, příběhy a role, které pomáhají dětem rozvíjet různé dovednosti, znalosti a zkušenosti. Toto je velmi žádoucí při vzdělávání dětí o životním prostředí. Děti využívají hru k ověřování svých postojů, hodnot a názorů, a při tom získávají nové poznatky o sobě, o druhých lidech a o světě, který je obklopuje.

Hru tedy chápeme jako jeden z nejlepších prostředků harmonického a zdravého rozvoje.

1.3.5 Terénní vyučování

V neposlední řadě je terénní vyučování další vhodnou výukovou formou, pro uplatňování environmentální výchovy v předškolním vzdělávání. Terénní výuka představuje formu vzdělávání, která kombinuje různé vyučovací metody (experimentování, pozorování na krátkou a dlouhou dobu, kooperativní metody, metody zážitkové pedagogiky) a různé organizační formy výuky (jako jsou vycházky terénní cvičení, exkurze, tematické školní výlety a expedice). „*Těžiště této výukové formy spočívá v práci v terénu – především mimo školu*“ (Hofmann a kol., 2003, s. 7.).

Pro realizaci environmentálních činností je nejvhodnější vnější, přírodní prostředí. Tím může být školní zahrada, ale i jiné ekosystémy, které je žádoucí s dětmi navštěvovat; les, louka, pole, okolí rybníka, hory či jeskyně. „*Ve venkovním prostředí je možné sledovat cyklické střídání dne (ráno, poledne, odpoledne, večer) a roku (jaro, léto, podzim, zima) a nepravidelné odchylky způsobené např. počasím (vítr, déšť, sucho)*“ (Jančaříková, 2010, s. 20). Učitelka by s sebou na venkovní aktivity měla nosit vybavení jako je: lupa, křída, metr, provázek, nebo sáčky na sběry. Tyto předměty můžou děti využít pro svá krátkodobá, či dlouhodobá pozorování, nebo pokusy.

1.3.6 Výchova k udržitelnému rozvoji

Další metodou pro uplatňování environmentální výchovy je výchova k udržitelnému rozvoji. Podle Vavrouška a Nováčka (1993) je výchova k udržitelnému rozvoji zaměřena na nalezení rovnováhy mezi lidskými činnostmi a přírodou. Výchova k udržitelnému rozvoji se tedy soustředí na nalezení rovnováhy mezi individuálními svobodami, právy a odpovědností jednotlivce vůči ostatním lidem, přírodě jako celku a budoucím generacím.

Cílem výchovy k udržitelnému rozvoji je dosáhnout ideálů humanismu a úcty ke všem formám života a přírody v různých časových obdobích. Je také důležité přijmout zásadu, že svoboda jednotlivce má své meze nejen v ochraně svobody druhých, ale i

ochraně přírody. Tato výchova nás učí, abychom při uspokojování našich potřeb neomezili práva budoucích generací.

Výchova k udržitelnému rozvoji formou her je především prostředek, jak rozvíjet všechny oblasti, které jsou považovány za součást celistvé osobnosti (znalosti, dovednosti, postoje). Tento přístup je komplexním způsobem, jak předávat vědomosti a informace z různých oblastí, jako jsou ekologie, životní prostředí, rozvoj, ekonomika, technické obory a společenské vědy.

Leblová (2012) výchovu k udržitelnému rozvoji shrnuje jako odmítnutí konzumu a přijetí zdravého životního stylu. Moldan (2001) doplňuje, že koncepce trvale udržitelného rozvoje je základním společenským cílem pro budoucnost. Důležitá je snaha o celosvětovou restrukturalizaci společnosti nejen v technologiích, ale především v přístupu lidstva k planetě Zemi.

1.3.6.1 Cíle výchovy k udržitelnému rozvoji:

1. Získání schopnosti komplexního myšlení a pochopení celostní povahy světa a sebe sama.
2. Přijetí a otevřenost k různým pohledům na svět.
3. Uvědomění si globálních podmínek a pochopení klíčových pojmů jako jsou spravedlnost, lidská práva a odpovědnost.
4. Osvojení si potřebných schopností a příprava na aktivní politické a sociální jednání v demokratickém rozhodovacím procesu na všech úrovních a v životě školy a společnosti.
5. Uvědomění si, že učení a osobní rozvoj jsou neustálou cestou bez konečného bodu a že nové pohledy jsou riskantní, ale mohou obohatit naše myšlení.

(Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/55058>)

1.4 Rizika při uplatňování environmentální výchovy

Environmentální výchova v mateřské škole sebou nese i rizika. S těmito riziky by měl každý pedagog umět dobře pracovat, vědět o nich a být na ně připravený. Leblová (2012) rizika vyčlenila do níže uvedených kategorií.

1.4.1 Oblečení

Jelikož je žádoucí, aby děti v přírodě trávily co nejvíce času, musí na to být řádně oblečení. Nejprve by měla učitelka svolat schůzku s rodiči a společně s nimi projednat téma. Bude nutné se shodnout na prioritách – chceme dětem umožnit co největší volnost při pohybu v přírodě a experimentování s přírodními materiály za jakéhokoli počasí, i za cenu znečištěného a poškozeného oblečení. Rodiče by tedy měli pochopit, že dávat dětem do školky moderní značkové oblečení není správná volba. Oblečení by mělo být pohodlné, umožňující co největší flexibilitu a volný pohyb. Mělo by být správně voleno podle stávajícího počasí. Například když prší, mělo by být oblečení nepromokavé a dítě by mělo být vybaveno ve školce náhradním suchým oblečením, které si může převléct, když venku promokne. Všechny tyto zásady pro správné oblékání by měly viset v šatně na nástěnce, případně na webu školky, aby se předešlo nepříjemnostem.

1.4.2 Alergie

V první řadě by měl mít pedagog zmapované známé alergie podle vyjádření lékaře na evidenčním listu dítěte. Podle těchto již známých alergií by se měl pedagog řídit a neměl by dítě zbytečně vystavovat činnostem, které by mohly alergen obsahovat. Obecně jsou známy alergenů, které způsobují alergie nejčastěji. Těmi je například peří, pyl, chlupy, nebo plísň. S ohledem na alergického žáka nebudeme do třídy přinášet nic, co by mohlo obsahovat alergenů výraznějšího charakteru a tím zbytečně dráždit jeho imunitní systém. Pokud by se děti chtěly například zabývat výrobou vlastní výstavy pírek, které našly na procházce, umožníme jim to v jiné místnosti, kde tráví méně času než v hlavní třídě.

1.4.3 Otravy

Při pobytu v přírodě je třeba dávat si pozor na různé plody, které dětem připomínají jedlé bobule (např. vraní oko čtyřlísté lehce zaměnitelné za brusnici borůvku). Mimo jiné děti také mohou lákat jedovaté houby, které se mohou samovolně

vyskytovat třeba i na školní zahradě bez vědomí pedagogů. Je tedy důležité s dětmi o tomto tématu mluvit včas a naučit je, že venku nic do pusy vkládat nebudeme. Rozhodně ne bez dohledu dospělého.

1.4.4 Úrazy

Může se stát, že při volném pohybu v přírodě děti samou euforií dříve jednájí, než přemýšlejí. Vznikají tak úrazy, které jsou pro všechny velmi nepříjemnou záležitostí. Pedagog by měl tedy s dětmi mluvit o bezpečném chování dříve, než se vůbec nějaký úraz stane. Je tedy klíčové společně s dětmi stanovit seznam aktivit, které jsou povoleny bez dozoru, ty, které vyžadují dozor dospělé osoby a ty, které jsou zcela zakázány. Mezi taková pravidla bude patřit například: nešermovat klacky před očima, abychom nechtěně neublížili, neházet kameny, abychom někoho omylem netrefili, nesahat na cizí psy, kočky a jiná zvířata, nepohybovat se příliš blízko u vody, pokud není v okolí dospělý.

1.4.5 Nebezpečné rostliny a živočichové

V přírodě se vyskytují rostliny, které děti mohou popálit, či poškrábat (kopřivy, ostružiny, šípek). Takové „úrazy“ jsou sice nepříjemné, ale nejsou nebezpečné. Měli bychom ale děti naučit se chovat v prostředí, kde se může vyskytovat například jedovatá zmiže. Dále je dobré dávat si pozor na včely, vosy a sršně.

1.5 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je dokument, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Hlavním úkolem předškolního vzdělávání je dítě komplexně rozvíjet ve všech oblastech, podporovat jeho individuální rozvojové možnosti, napomáhat k porozumění okolnímu světu a s tím mu přiblížit normy i hodnoty dnešní společnosti. Dalším úkolem je dítě motivovat k dalšímu poznávání i učení a pomoci dítěti vytvořit kvalitní předpoklady k nadcházející životní a vzdělávací cestě (MŠMT, 2021). Navržený sborník aktivit reflektuje všechny vzdělávací oblasti, proto budou níže v textu krátce charakterizovány.

RVP PV je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí:

1. Dítě a jeho tělo (oblast biologická).
2. Dítě a jeho psychika (oblast psychologická).
3. Dítě a ten druhý (oblast interpersonální).
4. Dítě a společnost (oblast sociálně-kulturní).
5. Dítě a svět (oblast environmentální).

1.5.1 Dítě a jeho tělo

Tato oblast se zaměřuje na správný růst, fyzický rozvoj, pohybovou koordinaci a správný nervosvalový vývoj dítěte. Dále se snaží podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu. Také podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, rozvíjet jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům (MŠMT, 2021).

To vše se dá s dětmi rozvíjet na čerstvém vzduchu, kde děti můžou překovávat různé přírodní překážky a volně se pohybovat. Při pohybu si děti své tělo lépe uvědomují. Učitelka jim vysvětlí nové poznatky o fungování těla. Vysvětlí, že když se děti rychle hýbou, tak se zadýchají a rozbuší se jim srdce. Děti si můžou vyzkoušet, jaké to je jít po slepu, po hmatu, rozeznávat tvary, zvuky, chutě. Učí se tak využívat smysly při vnímání přírody a vědomě se přizpůsobovat podmínkám terénu a počasí. Děti se učí správně se oblékat, uvědomují si, co je zdravé a co není a také co je bezpečně a co nikoliv.

1.5.2 Dítě a jeho psychika

Oblast se zabývá podporou duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti dítěte. Dále podporuje rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, sebepojetí, sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření. Také stimuluje osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzuje je v dalším rozvoji, poznávání a učení.

Tato oblast je velmi rozsáhlá, proto je rozdělena do tří podoblastí:

a. Jazyk a řeč

Obsahem této oblasti je rozvoj řečových schopností, jazykových, komunikativních dovedností a kultivovaného projevu. Řadíme sem správnou výslovnost, gramatickou správnost řeči, porozumění i vyjadřování. Dále osvojení si základních poznatků a dovedností předcházejících čtení i psaní a také rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka (MŠMT, 2021).

b. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Tato oblast obsahuje rozvoj užívání všech smyslů, záměrnou pozornost, paměť, soustřednost, tvořivost, vynalézavost, představivost a tvoření základů pro práci s informacemi. Základy časoprostorové orientace, předmatematické představy, dále posilování přirozených poznávacích citů dítěte; hlavně jeho zvědavost, zájem a radost z objevování. V poslední řadě oblast podporuje vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení. (MŠMT, 2021).

c. Sebepojetí, city, vůle

V této oblasti je kladen důraz především na poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě, sebevědomí, sebeuplatnění, získání relativní citové samostatnosti, rozvoj schopnosti sebeovládání, dále rozvoj schopnosti vytvářet citové vztahy a rozvíjet je, schopnost ovládat své chování a schopnost vyjádřit vlastní pocity, dojmy, či prožitky (MŠMT, 2021).

V této oblasti můžou děti popisovat svá pozorování, své domněnky, nebo formulovat otázky. Budou si rozšiřovat slovní zásobu o nové pojmy a názvy živočichů, jejich mláďat nebo vývojových stadií, rostlin a jejich částí, nebo počasí. Při volné hře

venku budou přirozeně komunikovat s ostatními dětmi. Při spolupráci se budou muset domluvit. Při práci ve skupinkách si děti budou muset vymyslet strategii, obhájit svá stanoviska. Můžou si vybrat objekty svého zájmu a učitel je bude podporovat v jejich zvědavosti a zájmu pozorovat. Učitel poskytne dětem odbornou literaturu – encyklopedie, atlasy.

Dále děti dostanou prostor zaměřit se na své pocity. Můžeme s nimi pozorovat, jak se kdo cítí v lese. Co nám příroda dává za pocit, když v ní trávíme hodně času. Naopak jak se cítíme, když dlouho přírodu nenavštívíme. Můžeme využít přírodniny při hrách k rozvoji pozornosti, paměti a také jako východisko pro práci s informacemi. Také je žádoucí dětem vyprávět příběhy s environmentální tematikou. Vyprávět buď jako vypravěč, nebo přenést vypravěče do zvířete, či spadlého jablka u cesty. Dítě se vcítí do vyprávějího a probouzí se v něm tak environmentální senzitivita.

1.5.3 Dítě a ten druhý

Obsahem této oblasti je podpora utváření pozitivních vztahů dítěte k jinému dítěti, či dospělému, upevňovat jejich komunikaci a zajišťovat vzájemný respekt. Dále klade důraz na seznámení se s pravidly ve vztahu k druhému, posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem, rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních a dále rozvoj kooperativních dovedností (MŠMT, 2021).

Při pobytu venku lze hrát spoustu her, které posílí vztahy mezi dětmi i jejich vztah k prostředí, ve kterém se pohybují. Děti si osvojí základní prosociální vztahy, jako například neutíkat pomalejším, pomoci nést batoh unavenějším, respektovat méně obratné, tolerovat ty, kteří se hůře nebo pomaleji vyjadřují, nebo hůře slyší. Také jak být ohleduplný ve vztahu k ostatním – nešermovat klacky, neházet kamení, neplašit zvěř, nešlapat záměrně na hmyz. Dále si osvojí, že při procházce se má pozdravit babičku s pejskem, podat hůl starému člověku, kterému upadla. Budou se učit si vzájemně naslouchat, dodržovat pravidla, řešit mezilidské vztahy pomocí her (zdramatizují příběh jako personifikovaná zvířátka).

1.5.4 Dítě a společnost

V této oblasti je důležité uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními. Uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa umění

i kultury (kam patří také rozvoj společenského i estetického vkusu) a učit je aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí. Také nechybí podpora vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách a schopnost vnímat a přijímat uznávané základní hodnoty ve společenství jako je např. rodina, třída, či ostatní lidé (MŠMT, 2021).

V této oblasti se s dětmi nejvíce zaměříme na rozvoj společenského soužití a spolupráci. Nabídneme dětem setkání s myslivcem, s rybářem, či s ekologickým aktivistou. Pomůžeme dětem vytvořit základy aktivního postoje ke světu – vadí nám nepořádek kolem, tak co pro to můžeme udělat? O jiných kulturách se můžeme naučit pomocí představení si zvířat, která u nás nežijí, nebo rostlin, které u nás nerostou. Zvířata i rostliny společně začleníme do oblasti, kam patří a povíme si o místních zvyklostech a tradicích. Naučíme se tak o jiných společnostech, o exotických zemích a jejich přírodě.

1.5.5 Dítě a svět

Oblast dítě a svět podporuje u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí od nejbližšího okolí po globální problémy celosvětového dosahu. Dítě by mělo pochopit, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také podporovat a ničit – adaptabilita ke změnám. Cílem je vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí. Nedílnou součástí je také vytvořit základní povědomí o zvykách a tradicích naší kultury, ale i ostatních kultur po celém světě (MŠMT, 2021).

Tato oblast se nejvíce dotýká životního prostředí a ekologického chování. Děti by si měly postupně vytvořit kladný vztah ke svému okolí, ve kterém žijí. Okolí školky, svého domu, lesa, parku i louky, naučí se tuto přírodu neničit a vážit si jejího bohatství. Během roku si děti uvědomí proměny přírody podle ročního období. Učitelé vedou děti k odpovědnosti. Učí děti o globálních problémech a děti se ve spolupráci s ostatními snaží vymyslet možné prostředky, jak těmto problémům předcházet. Děti také zjistí, proč některé rostliny a zvířata mizí a co s tím lidé mohou dělat. Při zkoumání přírody budou nacházet živočichy v různých stádiích vývoje, které nebudou hubit a budou se chovat odpovědně k celé přírodě, protože k ní budou mít kultivovaný vztah.

2 METODIKA

2.1 Nabídka edukačních aktivit

Cílem navržených edukačních aktivit je probuzení prvotního zájmu o objevování přírody u předškolních dětí, posílení jejich environmentálního citění a podpoření zájmu o přírodu a sounáležitosti s ní prostřednictvím vytvořených aktivit. Navržené aktivity podporují komplexní rozvoj dítěte, vychází ze zájmu dětí a RVP PV.

Aktivity jsou rozdělené do dvou skupin – aktivity na téma voda a aktivity na téma stromy. Volba těchto skupin má jednoduché opodstatnění. Voda i stromy se vyskytují téměř všude. Voda je kolem nás ve všech formách po všechny roční období, proto je velmi jednoduché ji celoročně zařazovat do jakéhokoliv vzdělávacího celku. Stejně je to i se stromy. Stromy se nachází všude kolem nás, ať už je to malý park ve městě, či les kousek za vesnicí. Každá mateřská škola má určitě alespoň jeden strom na své školní zahradě, proto je jednoduché jej pozorovat po celý rok a zařazovat do různých tematických celků. Na téma voda vzniklo 13 konkrétních aktivit a na téma stromy vzniklo 15 konkrétních aktivit. Aktivity je možné dále rozvíjet a navazovat na ně další různorodé činnosti. Náměty mohou být poskládané jako jeden tematický celek na týden, či mohou být zařazeny do různých tematických celků v průběhu roku.

Týdenní celek na téma voda by mohl vypadat takto:

- Pondělí – kde všude se voda nachází/skupenství vody
- Úterý – vodní živočichové
- Středa – slaná/sladká voda
- Čtvrtek – koloběh vody
- Pátek – jak vodu chránit

Aktivity na téma voda může pedagog doplnit o pohádky týkající se stejného tématu. Nabídka pohádek: Gerda, příběh velryby (Macho a Kavecký, 2018), Pady (Dieckmannová, 2018), Zázrak jménem voda (Dušek a Kosatka, 2020), Kam putuje voda? (Colas des Francs, 2021), Zachraňte planetu: voda (Mancini a Leone, 2022), Co se děje u vody (Bartíková, 2020).

Týdenní celek na téma stromy by mohl vypadat takto:

- Pondělí – lesní zvířata
- Úterý – stavba stromu
- Středa – užitek ze stromů/dřevo, papír
- Čtvrtek – užitek ze stromů/vzduch
- Pátek – jak les chránit

Aktivita na téma stromy může pedagog doplnit o pohádky týkající se stejného tématu. Nabídka pohádek: Vezmi mě domů. Do jakého lesa patřím? (Hanáčková, 2019), Medvěd nechce jít spát (Bula, 2018), Obejmi mě, prosím (Dziubaková a Wechterowicz, 2017), Jedlička se narodila (Bula, 2018), Stromy (Socha a Grajkowski, 2018), Kdo roste v lese (Bula a Michalycina, 2020).

Celý navržený sborník obsahuje motivující, hravé a prožitkové činnosti, které je možné realizovat ve vnitřním i venkovním prostředí. Jednotlivé aktivity odpovídají přiměřeným možnostem a schopnostem dětí předškolního věku. Díky své variabilitě umožňují pedagogům si činnosti upravit dle věku a možností dětí a dle vzdělávacích cílů.

Navržené činnosti byly ověřovány v praxi a následně evaluovány.

2.2 Charakteristika podmínek

Bakalářská práce byla realizována ve dvou mateřských školách. Nejprve si aktivity zkoušely děti z mateřské školy v obci Zahrádky. Mateřská škola v Zahrádkách je jednotřídní mateřská škola. Třída je heterogenní a v tomto roce je v ní zapsáno 19 dětí. Obec Zahrádky se nachází v Jihočeském kraji a má 250 obyvatel. Obec je velmi malá, a proto zdejší mateřská škola nabízí dětem výbornou možnost vycházek a pěších výletů do lesa, na louku, k potoku a k mnoha rybníkům. Tyto lokality nabízí pozorování přírody s plněním prvků EVVO. Děti jsou zde stále v bezprostředním kontaktu s přírodou, ať už se jedná pouze o vycházky, nebo např. možnost návštěvy místní obory pro daňky, či návštěvy zemědělského družstva a spoustu dalších aktivit, které vesnice nabízí.

Další aktivity byly realizovány u skupiny 27 dětí ve věku 3–6 let v Mateřské škole Papírenská v Českých Budějovicích. Tato mateřská škola je vystavena v areálu 4 budov, mezi kterými se nachází školní přírodní zahrada s velkým množstvím zeleně. V této zahradě mají děti příležitost prozkoumat a dotknout se přírodních materiálů, sledovat život ve vodě a zkoumat půdu a rostliny. Během celého roku pozorují, co na zahradě

vyrůstlo, a objevují souvislosti a vztahy v přírodě. Blízko Mateřské školy Papírenská protéká řeka Vltava, a tak děti navštěvují přilehlou stezku, kde pozorují okolní přírodu.

3 VÝSLEDKY

3.1 Aktivity na téma voda

Poslech vody

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj sluchového vnímání, rozvoj sebeovládání, rozvoj a kultivace estetického vnímání, cítění a prožívání

Očekávané výstupy: vyjadřovat smyslně myšlenky, nápady, záměrně pozorovat, všimnout si, mít povědomí o širším přírodním prostředí, těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních krás, vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat a hodnotit svoje zážitky

Pomůcky: reproduktor, zvukové nahrávky deště, moře, potoka (Skladby v Apple music, např. Moře – Ocean Waves Sea Sound Sleeping, Déšť – Comosus Rain, Potok – Nature Stream Forest River)

Motivace: „*Děti, mám pro vás hádanku, tak jsem zvědavá, jestli na ni přijdete. Pohodlně se položte na zem, každý si může najít polohu, ve které mu to je nejvíc příjemné. Zavřete si oči a já vám teď něco pustím. Vy budete pozorně poslouchat a zkusíte přijít na to, copak to je, co vám to připomíná. Ale pozor, až to budete vědět, nikdo to nebude vykřikovat, abychom nechali čas i dětem, které stále přemýšlí nad tím, co by to mohlo být. Poté nahrávku vypnu a společně si to povíme. Tak co, jste připraveni? Máte každý zavřené oči a leží se vám pohodlně? Tak pšť a posloucháme.*“

Realizace: Děti si lehnou pohodlně na koberec a učitelka pustí nahrávku Ocean Waves Sea Sound Sleeping. Melodii nechá běžet zhruba 45 sekund, aby měly všechny děti dostatek času, promyslet si, co právě hraje. Až když má učitelka pocit, že všechny děti ví, reproduktor vypne a ptá se dětí, co to bylo, jak to tam asi vypadalo, jaké mohlo být počasí, zda tam byli živočichové atd. Poté pouští dětem zvuk deště – Comosus Rain a opakuje postup. Nakonec pouští zvuk potoka – Nature Stream Forest River. Po nahrávkách si učitelka s dětmi povídá o tom, co vše měly zvuky společného.

Reflexe: Poslouchání melodií děti velice bavilo. Bylo vidět, že poslouchání jakéhokoliv média je pro ně atraktivní aktivita, kterou asi moc často v mateřské škole nevyužívají. Děti vydržely hezky ležet, když nahrávka hrála, ale později bylo vidět, že pro některé děti je to již dlouhé. Každý už chtěl říct, co zrovna hraje, a tak někteří začali být neklidní. Zvuky byly pouštěny na maximálně 40 sekund. Nakonec proběhla diskuse, co měly všechny tři skladby společné a děti přišly na to, že ve všech byla voda. To byl perfektní úvod pro další aktivity na toto téma.

Obrázek 1 - Poslouchání nahrávek (Kroupová, 2023)

Simulace deště

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj pohybových schopností, rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj paměti a pozornosti, rozvoj schopnosti sebeovládání, rozvoj kooperativních dovedností

Očekávané výstupy: koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou, vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí

Pomůcky: žádné nejsou potřeba

Motivace: „Děti, víte, jak to vypadá, když začne venku pořádný slejvák s bouřkou? Vyzkoušíme si to společně?“

Realizace: Děti s učitelkou se postaví do kroužku. Učitelka vypráví příběh (viz níže) a předvádí pohyby – děti opakuji. Až když děti aktivitu znají, učitelka jenom vypráví příběh a nechá děti reagovat na pohyby samotné.

„To máme ale krásný den.“ (děti stojí v kruhu a všichni se na sebe usmíváme)

„Teda, ale vidím, že se na nás ženou nějaké mraky.“ (děti se rozhlíží)

„Jéé, hele! Začíná nám trošku pokapávat.“ (pomalu tleskáme pouze dvěma prsty)

„No ale teď už nám pořádně prší!“ (rychle tleskáme celýma rukama)

„Tyyjo, to je ale najednou slejvák!“ (začínáme rychle pleskat rukama do stehen)

„Slyšíte to? To jsou hromy, začíná bouřka!“ (děti stále pleskají rukama do stehen a začínají k tomu i rychle dupat)

„A bouřka pomalu přestává.“ (děti přestávají dupat, už jenom pleskají rukama do stehen)

„Už nám jenom hustě prší.“ (děti rychle tleskají rukama)

„A i déšť ustupuje, už nám jenom lehce poprchává.“ (děti tleskají pouze dvěma prsty)

„Hele děti, už přestalo i krápat, mraky odvál vítr a my máme zase krásný slunný den.“
(děti přestávají tleskat a už se na sebe všichni jenom koukáme a usmíváme se)

Reflexe: Tato hra na déšť a bouřku se dětem velmi líbila. V celém týdnu ji vyžadovaly opakovaně, takže byla realizována hned několikrát, dokonce i vícekrát po sobě. První den déšť předváděly děti s doprovodem učitelky, aby věděly, jaké pohyby mají zrovna dělat, ale další dny už to zvládly samotné a učitelka jim k tomu pouze vyprávěla příběh.

Simulace vodní hladiny

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj pohybových schopností, rozvoj kooperativních dovedností

Očekávané výstupy: koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou, vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí, spolupracovat s ostatními

Pomůcky: velký kus modré látky (deka, prostěradlo, šátek)

Motivace: „Děti, nyní si vyzkoušíme, jak vypadá taková hladina rybníka, když je venku krásné počasí, není žádný vítr a neprší.“ Učitelka chytá s dětmi modrou deku a děti nechávají hladinu rybníka klidnou. „Tyjo, já ale cítím, že se nám nějak začíná zvedat vítr!“ Pomalu začínáme vlnit dekou. „No a teď už je úplná vichřice a vlny na rybníce začínají být opravdu velké.“ Děti začínají s dekou vlnit nahoru dolů, co to jde. „Téééda, to máme ale rozbouřený rybník! Ale byla to asi jenom přehánka, protože vítr začíná pomalinku ustupovat a hladina rybníka se uklidňuje.“ Děti zpomalují s vlněním deky. „Tak a teď už je vítr opravdu malinký, zase nám začíná svítit sluníčko a máme tu krásný, klidný den.“ Děti přestávají vlnit s dekou a nechávají deku narovnanou bez jakéhokoliv pohybu.

Realizace: Učitelka nejprve chytá deku s dětmi a říká příběh o počasí (viz motivace). Když děti zjistí, jak na to, učitelka deku pouští a nechává děti, aby s dekou pohybovaly, jak uznají za vhodné – úměrně příběhu. Aktivitu je vhodné opakovat několikrát dokola.

Reflexe: Při této aktivitě se děti velmi radovaly a chtěly ji opakovat stále dokola. Příště by bylo ale určitě lepší zvolit ještě větší deku, aby děti mohly být více od sebe. Dále je možné doplnit aktivitu o podbíhání pod dekou, což by děti určitě také bavilo. Aktivitu by bylo možné namotivovat situací, že se např. 2 děti zanoří pod vodu (pod deku) a vymění si spolu místa.

Obrázek 2 - Simulace vodní hladiny
(Kroupová, 2023)

Pohybová hra na skupenství vody

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj pohybových schopností, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách

Očekávané výstupy: zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech

Pomůcky: žádné nejsou potřeba

Příprava: Nejprve je třeba vést rozhovor s dětmi o tom, jaké může mít voda podoby a že se rozlišují 3 skupenství vody. Učitelka vede rozhovory o tom, kde se tato skupenství objevují a kdy vznikají. Až když mají děti teoretický základ, mohou hrát tuto pohybovou hru.

Motivace: „*Děti všichni se teď proměníme ve vodu. Ale nebude to jen tak, protože vlivem počasí se nám ta voda může různě měnit. Pozorně poslouchajte, v jakou podobu vody se asi proměníme?*“

Realizace: Učitelka nechá děti volně běhat po prostoru a říká pokyny:

Led – děti se zastaví a zamrznou jako socha

Pára – děti dají ruce nahoru a vlní se celým tělem

Tekoucí voda – děti naznačují rukama vlnky

Reflexe: Tuto hru si děti během týdne opět vyžadovaly několikrát. Nejprve byla uvedena hra pouze na led, páru a tekoucí vodu, ale později, když děti pochopily princip hry, se přidala i mlha (děti se musí plazit po zemi) a sníh (kmitání prsty). Nejvíce děti bavilo předvádět led, protože se musely zastavit jako sochy a každý chtěl stát jako socha v nějaké netradiční poloze.

Obrázek 3 - Děti předvádějí páru (Kroupová, 2023)

Co do vody patří a nepatří?

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj komunikativních dovedností, vytváření základů pro práci s informacemi, rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností, vytváření prosociálních postojů, rozvoj základních kulturně společenských návyků, pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí

Očekávané výstupy: vést rozhovor, vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách, chápat základní matematické pojmy, elementární matematické souvislosti a podle potřeby je prakticky využívat (porovnávat, třídít), řešit problémy, úkoly, situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“, mít povědomí o významu životního prostředí, rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, pomáhat pečovat o okolní životní prostředí

Pomůcky: velký kus modré látky (deka, prostěradlo, šátek), obrázky zvířat a rostlin, které do vody patří, obrázky věcí, co do vody nepatří (viz Příloha č. 1)

Motivace: „*Děti, představte si, že když jsem šla nedávno kolem rybníka, tak jsem v něm uviděla pohozenou PET lahev. Co myslíte, patří taková PET lahev do vody či*

kamkoliv jinam než do koše? Kam bychom ji měli vyhodit? Já tu mám pár věcí a schválně, jestli odhalíme, které z nich do vody určitě nepatří.“

Realizace: Učitelka rozprostře na zem modrou deku a na ní poskládá obrázky (viz Příloha č. 1). Děti třídí společně obrázky na 2 hromádky. Jedna hromádka znázorňuje předměty, které do vody nepatří (auto, pneumatika, konzerva, svíčka, PET lahev, tužka, skleněná lahev, telefon, kartáček na zuby, televize) a druhá hromádka přírodniny, které můžeme ve vodě najít (řasy, leknín, vážka, šnek, žába, ryba, mlok, rak). Poté si učitelka s dětmi o jednotlivých hromádkách povídají. Děti zdůvodňují, co kam zařadily a proč. U předmětů, které děti roztřídily na hromádku, která ve vodě nemá co dělat, si povídají, kam by takovou věc správně měly vyhodit (PET lahev do žlutého kontejneru, pneumatiku do sběrného dvora atd.).

Reflexe: Tato aktivita byla časově trochu náročnější a převážně v ní děti seděly. Ze začátku je velmi bavilo prohlížet si všechny obrázky a každý si chtěl obrázek chvíli podržet v ruce. Ke konci už to pro ně bylo ale dlouhé, protože stále seděly na místě. Příště by bylo lepší hned po rozřazení hromádek zvolit nějakou tematickou pohybovou hru a teprve až by se děti trochu vyběhaly, by se mohly posadit zpět do kruhu a povídat si o vzniklých hromádkách.

Obrázek 4 – Třídění obrázků (Kroupová, 2023)

Ochutnávka sladké a slané vody

Cíle: rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj smyslového vnímání, rozvoj zvědavosti, rozvoj radosti z objevování, rozvoj dovedností umožňujících získané dojmy a prožitky vyjádřit, rozvoj komunikativních dovedností

Očekávané výstupy: vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách, přemýšlet, vést jednoduché úvahy, zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité, mít povědomí o širším přírodním prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností

Pomůcky: hrnečky pro každé dítě, džbán se sladkou vodou, džbán se slanou vodou

Motivace: Při podávání sladké vody: *„Děti dnes si zahrajeme na vědce. Budeme něco zkoumat a za chvíli se dozvíte, co to bude. Jsem zvědavá, co společně zjistíme. Já vám teď něco naliji do hrnečku, ale pozor! Zatím to nebudeme pít, protože to musíme nejprve pořádně prozkoumat.“*

Při podávání slané vody: *„Tak při první ochutnávce jste nakonec zjistily, že je to voda. Já mám pro vás ale ještě jednu tekutinu k pozorování. Nejprve ji budeme zase jenom pozorovat a až potom ji ochutnáme, jste připraveni?“*

Realizace: Učitelka každému do hrnečku nalije trochu sladké vody. Nejprve s dětmi pozoruje barvu, poté vůni, a nakonec je nechá vodu ochutnat. Děti přijdou na to, že je to obyčejná voda. Potom učitelka každému rozleje do hrnečku trochu slané vody. Opět nechá děti vodu jenom pozorovat, její barvu a vůni. Nic se nezměnilo. Poté ji ale nechá děti ochutnat. Děti přichází na to, že tato voda je slaná. A tím přichází prostor na povídání si o mořích, oceánech a slanovodních živočiších.

Reflexe: Tento pokus děti stále udržoval v tajemné atmosféře. Každý se těšil na to, až ochutná svou vodu z hrnečku. Na stůl byl nejprve položen džbán se sladkou vodou a džbán s tou slanou byl schován. Děti si tak myslely, že po ochutnávce sladké vody už nic dalšího nepřijde, protože už přišly na to, že je to přeci jen obyčejná voda a tím připravená aktivita končí. Když se přinesl druhý džbán, bylo to pro ně velké překvapení.

V druhém džbánu se ale zdálo být úplně to stejné jako ve džbánu prvním. To děti zmátlo a těšily se co přijde dál. Toto může být výborná úvodní aktivita k dalším tématům.

Obrázek 5 - Děti zkoumají vůni vody (Kroupová, 2023)

Obrázek 6 - Děti ochutnávají vodu (Kroupová, 2023)

Pokus se slanou vodou

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj řečových schopností, rozvoj zvědavosti, rozvoj radosti z objevování, rozvoj kooperativních dovedností, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách

Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí, prožívat radost ze zvládnutého a poznaného, spolupracovat s ostatními, mít povědomí o širším přírodním prostředí, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí

Pomůcky: sklenice, lžíce, kuchyňská sůl, syrové vejce

Motivace: „Děti dnes mám pro vás opět nachystaný pokus. Ale pozor, budeme pracovat s vajíčkem, které je křehké a mohli bychom ho rozbít. Buďte, proto prosím opatrní, aby nám vajíčko vydrželo po dobu našeho pokusu celé. Jsem zvědavá, co spolu zjistíme.“

Realizace: Učitelka se postaví s dětmi kolem stolu, kde nechá sklenici plnou vody. Nechá jedno dítě opatrně do vody vložit vejce. Děti pozorují, že se vajíčko potopilo ke

dnu. Poté nechá nějaké dítě vajíčko opatrně vyndat a někdo jiný začne vodu hodně solit. Další vodu hodně zamíchá a další vkládá opět vejce dovnitř. Pokud je voda dostatečně slaná, vejce by mělo vyplavat k hladině. Poté si učitelka povídá s dětmi o tom, proč tomu tak je. Vysvětlí, že slaná voda má vyšší hustotu než voda sladká a může ukázat dětem fotku Mrtvého moře, které je tak slané, že nadnáší i člověka (viz Příloha č. 2). Nabízí se i práce s mapou, hledáním Mrtvého moře a dalších moří a oceánů.

Reflexe: Pokus byl prováděn s dětmi tak, aby si alespoň jednou každý něco vyzkoušel. Někdo přisypával sůl, jiný zase míchal vodu, nebo vyndával vejce z vody, či dával zpět do vody. Sůl se musela přisypávat na několikrát, protože se vajíčko drželo stále na dně sklenice. Takto si každý mohl alespoň něco vyzkoušet. Děti byly nadšené a povídaly, že si tento pokus chtějí vyzkoušet i doma s rodiči. Následně byla dětem ukázána fotka od Mrtvého moře, která je úplně fascinovala, a chtěly se na ní dívat stále dokola. Přišlo jim zajímavé, jak může voda „unést“ člověka. Dětem bylo vysvětleno, že je to stejné jako vajíčkem. Až když byla voda opravdu slaná, voda vajíčko unesla. Takto je to i s člověkem a Mrtvým mořem.

Obrázek 8 - Sypání soli (Kroupová, 2023)

Obrázek 7 - Vajíčko ve sladké vodě (Kroupová, 2023)

Obrázek 9 - Vajíčko ve slané vodě (Kroupová 2023)

Rozlišování sladkovodních a slanovodních živočichů

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj pohybových schopností, rozvoj koordinace v prostoru, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách

Očekávané výstupy: zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, chápat prostorové pojmy, přemýšlet, vést jednoduché úvahy, řešit problémy, úkoly, situace, spolupracovat s ostatními, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, mít povědomí o širším přírodním prostředí

Pomůcky: lano, či šátky (cokoliv na rozdělení prostoru)

Příprava: Nejprve vedeme rozhovory s dětmi, jaké kdo zná sladkovodní živočichy a slanovodní živočichy. Rozřazujeme s dětmi obrázky živočichů do skupin a pojmenováváme je. Až v momentě, kdy děti znají základní zástupce těchto dvou skupin, můžeme zařadit tuto pohybovou hru.

Motivace: „*Děti, zahrajeme si hru. Já vás začaruji na nějakého vodního živočicha, ale pozor! Každý živočich bydlí v jiné vodě. Někteří živočichové budou patřit do slané vody – tedy do moře, a někteří do sladké – tedy do rybníka. Zvládnete se ponořit do té správné vody?*“

Realizace: Učitelka rozdělí prostor na 3 části. Uprostřed se budou volně pohybovat děti. Na levé straně bude rybník se sladkovodními živočichy a na pravé straně bude moře se slanovodními. Děti volně běhají uprostřed. Učitelka řekne název živočicha a děti se musí rozhodnout, zda bude patřit do rybníka, či do moře. Podle toho utíkají na levou, či pravou stranu.

Reflexe: Tato pohybová hra se dětem líbila, protože při ní radostně běhaly a výskaly. Později se aktivita dětem lehce ztížila. Začali se zařazovat živočichové, kteří nejsou v rozřazování tak jednoznační. Zařadil se například šnek. Děti se rozdělily na 2 skupiny. Část dětí stála v rybníce a část v moři. Nakonec děti přišly na to, že obě možnosti jsou správné, protože šnek může být jak sladkovodní, tak slanovodní. Hru chtěly děti hrát stále dokola.

Obrázek 10 - Děti při hře (Kroupová, 2023)

Relaxace na hladině moře

Cíle: rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj sluchového vnímání, poznávání sebe sama

Očekávané výstupy: vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, těšit se hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním

Pomůcky: hudba (Apple music – Sea (Sounds of nature))

Motivace: „Děti, položte se každý na záda, nebo jak je to komu příjemné. Představte si, že plujete v moři. Možná jsme zrovna v Mrtvém moři, které je tak slané, že nás voda úplně nadnáší. Ležíme na hladině moře a necháváme se unášet. Voda má příjemnou teplotu, je osvěžující. Slyšíme, jak kolem nás šplouchají malé vlnky. Možná nějaká vlnka šplouchne i na nás. Je to příjemné, jak nás moře krásně objímá. Na nebi svítí sluníčko, a to nás hřeje do obličeje. Moře nás unáší směrem ke břehu. Za chvíli bude voda

tak mělká, že se naše záda dotknou písku. Užíváme si ještě poslední chvíle na vodě. Pomalu otevíráme oči, rozhlížíme se kolem sebe a vylézáme z vody.“

Realizace: Učitelka nechá si děti pohodlně lehnout na koberec. Děti by měly ležet na zádech, ale komu je to nepříjemné, samozřejmě zvolí preferovanou polohu. Učitelka pustí dětem hudbu a povídá jim klidným tonem relaxační věty s dostatečnými časovými prodlevami.

Reflexe: Tato relaxace byla zvolena v momentě, kdy děti byly dostatečně vyběhané a bylo potřeba je trochu zpomalit. Relaxace byla zvolena před svačinou. Relaxaci je vhodné volit před klidovějšími aktivitami, např. před spaním, či během řízené činnosti, kdy je pro další aktivitu vhodné mít děti trochu klidnější.

Práce s mapou

Cíle: rozvoj řečových schopností, vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem, vytváření základů pro práci s informacemi, rozvoj schopnosti vytvářet a rozvíjet vztahy, rozvoj kooperativních dovedností, posilování prosociálního chování, vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností

Očekávané výstupy: vést rozhovor, zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité, přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje, řešit problémy, úkoly, situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“, chápat základní matematické pojmy (porovnávat), spolupracovat s ostatními, mít povědomí o širším přírodním prostředí, vnímat, že svět je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý

Pomůcky: mapa světa, mapa ČR

Motivace: *„Děti povídáme si o vodě a mě by zajímalo, kdo mi tu vodu najde na této mapě. Kde se nějaká voda nachází? Najdeme ji? Copak to je za vodu? A jaký je rozdíl mezi mořem a oceánem. Máme u nás České republice moře? Pojdme si vše společně najít.“*

Realizace: Učitelka si s dětmi povídá o slané a sladké vodě, vede s dětmi rozhovory na téma moře, oceán, řeky, jezera, rybníky. Vše si s dětmi ukazuje nejprve na mapě světa. Nechává děti hledat modré plochy a společně pojmenovávají. Potom

vymění mapu světa za mapu České republiky. Ukazuje si s dětmi řeky, rybníky, jezera a povídají si o nich.

Reflexe: Tato aktivita je spíše klidová, takže je důležité, aby na ni byly děti dostatečně vyběhané. U pozorování map je totiž potřeba, aby seděly chvíli v klidu. Děti je dobré při této činnosti aktivizovat nějakými úkoly. Děti mohou být například rozřazeny do skupinek a pracovat kolektivně v menším počtu. Děti se spolu mohou domlouvat, kde je např. největší moře, nejdelší řeka atd.

Obrázek 12 - Zkoumání světové mapy (Kroupová, 2023)

Obrázek 11 - Zkoumání mapy ČR (Kroupová, 2023)

Voda na provázek

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj pozornosti, získání sebedůvěry, vytváření prosociálních postojů, pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí

Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, mít povědomí o významu životního prostředí, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí, pomáhat pečovat o okolní životní prostředí, rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat

Pomůcky: kohoutek s vodou

Příprava: Pro tuto aktivitu je zásadní, aby děti věděly, proč je důležité šetřit s vodou. Před tím si tedy povídáme o udržitelnosti a o tom, proč a jak šetřit vodu. Potom může přijít na řadu tato aktivita.

Motivace: „Děti, a protože víme, jak moc je důležité šetřit s vodou, napadlo mě, že i my bychom u nás ve školce mohli něco změnit, abychom té naší planetě Zemi trošku pomohli, souhlasíte? Představte si, že když pouštíme v umývárně vodu při mytí rukou, většinou ji pouštíme takto.“ Učitelka pustí kohoutek vody na plno. „No jo, to ale pořádný proud vody, vidíte? Ten proud vypadá jako takové tlusté lano a takovým velkým proudem proteče zbytečně moc vody. Zkusíme ten proud tedy trošku zmenšit, abychom nepouštěli tolik vody, když to není potřeba. Představte si ten proud jako malý provázek. Žádné tlusté lano, ale tenký provázek. Tak schválně, kdo bude umět pustit vodu na provázek?“

Realizace: Učitelka vezme děti do umývárny a tam s nimi zkouší tuto aktivitu. Děti se postaví do řady a každý si vyzkouší, jak se voda na provázek pouští.

Reflexe: Během této aktivity si samozřejmě všechny děti chtěly vyzkoušet, jak se voda na provázek pouští. Každý si to mohl několikrát vyzkoušet a další dny bylo krásně vidět, jak to děti aplikují v praxi. Bylo hezké to pozorovat, protože opravdu velká většina dětí se snažila v průběhu dalších dní vodu na provázek pouštět.

Obrázek 14 - Voda na provázek (Kroupová, 2023)

Obrázek 13 - Voda na provázek (Kroupová, 2023)

Výroba vlastního mraku

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj zvědavosti, rozvoj radosti z objevování, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách

Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, popsat situaci, vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušenosti k učení, spolupracovat s ostatními, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, všimnout si změn a dění v nejbližším okolí

Pomůcky: sklenice, víčko, horká voda (80°C), led

Příprava: Učitelka vede rozhovory s dětmi na téma počasí a koloběh vody. Koloběh vody demonstruje v praxi na tomto pokusu.

Motivace: „*Děti, dnes si vytvoříme vlastní mrak. Přesně takto to chodí i v přírodě. Teplá pára stoupá vzhůru k nebi a tam je zima. Teplá pára se tam hodně ochladí a vzniká mrak. Vytvoříme si ho společně?*“

Realizace: Učitelka nalije do čtvrt sklenice horkou vodu. Sklenici přikryje víčkem naopak a nechá děti na víčko opatrně položit kostky ledu. Děti pozorují, jak se ve sklenici začíná tvořit mrak. Učitelka chvíli počká a během minuty víčko s ledem odstraní. Děti pozorují, jak mrak stoupá vzhůru. Pokus se může několikrát opakovat.

Reflexe: Pokus děti hluboce zajímal a musel se opakovat několikrát po sobě. Když vycházel ze sklenice mrak vzhůru, děti měly tendence do něj foukat, či se ho dotýkat rukama. Při dalším pokusu jim bylo vysvětleno, že se mraku nesmí dotýkat, ani do něj foukat, jinak bohužel rychle zmizí a vůbec ho neuvidí. Děti při příštím pokusu už jenom koukaly a byly překvapené, jak může být mrak velký.

Obrázek 16 - Jak vzniká mrak (Kroupová, 2023)

Obrázek 15 - Jak vzniká mrak (Kroupová, 2023)

Co kolem sebe viděla kapka vody, když padala na zem?

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj řečových schopností, rozvoj tvořivosti, rozvoj a kultivace estetického vnímání, vytváření prosociálních postojů, rozvoj společenského i estetického vkusu

Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, popsat situaci, myslet kreativně, vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech, vnímat umělecké a kulturní podněty

Pomůcky: modrý papír, předkreslená kapka na bílém papíru, lepidlo, nůžky, pastelky

Motivace: „Představte si, že z nebe padá na zem kapka. Co kolem sebe asi mohla vidět, když padala? Mohla padat tady u nás v Zahrádkách, tak to určitě viděla naši

školkou. Nebo mohla padat u moře. To kolem sebe viděla asi krásnou pláž a lidi co se opalují. Také mohla padat na horách. Každá kapka cestou viděla určitě něco jiného. Copak viděla tvoje kapka?“

Realizace: Učitelka rozdává bílé šablony kapek. Děti si nakreslí do bílé kapky, co samy chtějí. Poté si kapku z bílého papíru vystříhnou a nalepí na modrý papír. Nakonec si udělají výstavu kapek a každé dítě povídá, co viděla kolem sebe jeho kapka, když zrovna padala na zem.

Reflexe: Dětem se povedly krásné výrobky, o kterých si potom společně povídaly. Každý řekl o své kapce a bylo zajímavé sledovat, jak mělo každé dítě svůj originální příběh. Někdo kreslil kapku, která padá na horách, jiná kapka zase padala v noci v lese, když se pásli jeleni. V této aktivitě opravdu každé dítě využilo svoji fantazii na maximum. Nakonec si děti vystavily kapky na nástěnce.

Obrázek 19 - Děti malují kapky (Kroupová, 2023)

Obrázek 17 - Kapky dětí (Kroupová, 2023)

Obrázek 18 - Přehlídka kapek (Kroupová, 2023)

3.2 Aktivity na téma stromy

Pohybová básnička

Cíle: uvědomění si vlastního těla, rozvoj hrubé motoriky, rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj řečových schopností i jazykových dovedností, rozvoj paměti a pozornosti, vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem, rozvoj a kultivace estetického vnímání, rozvoj kooperativních dovedností

Očekávané výstupy: vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, správně vyslovovat, ovládat dech, tempo a intonaci řeči, učit ze zpaměti krátké texty

Pomůcky: žádné nejsou potřeba

Motivace: „*Děti naučíme se spolu krásnou básničku. Schválně, kdo podle básničky pozná, o jakém tématu si budeme tento týden povídat.*“

Realizace: Učitelka se postaví s dětmi na koberec. Učitelka nejprve povídá celou básničku s pohybem po verších a děti následně verš s pohybem opakuje. Poté učitelka říká básničku celou dohromady s dětmi. Říkanou je vhodné opakovat několikrát dokola, v průběhu celého tematického celku.

Básnička:

Do lesa dnes půjdeme, (simulace chůze)

potichoučku budeme. (přikládáme prst na pus)

Rozhlédneme se do všech stran, (dáme ruku k čelu a rozhlížíme se na každou stranu)

stromy ty já dobře znám. (zvedneme palce nahoru)

Borovice, smrček, jedle, (na prstech počítáme do tří)

šiška na mě spadla hnedle. (třukneme se do hlavy)

Shodila ji veverka, (naznačíme uši)

je to pěkná čiperka. (běh na místě po špičkách)

Reflexe: Básničku je vhodné využívat při rozcvičce v týdenních tématech, jako jsou např. stromy, les, lesní zvířata, podzim. Říkaná je jednoduchá na zapamatování si

a dětem v pamatování pomáhá přidružený pohyb ke každému verši. Když si děti říkanku zapamatovaly, vyžadovaly ji při každém ranním komunitním kruhu. Nakonec děti vymyslely i jiný pohyb na verš „je to pěkná čiperka“. Při tomto znění děti měly běžet na místě po špičkách. Děti to ale upravily a při verši se rozutekly po celé třídě a radostně u toho výskaly.

Najde každá veverka svůj strom?

Cíle: rozvoj pohybových schopností, rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj pozornosti, rozvoj schopnosti vytvářet citové vztahy, rozvíjet je a city plně prožívat, získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci, seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností, vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách

Očekávané výstupy: zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, koordinovat lokomoci, sladit pohyb s rytmem a hudbou, vést rozhovor, řešit problémy, prožívat a projevovat, co cítí, spolupracovat s ostatními, vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc, dodržovat pravidla her, vyjednávat s dětmi ve svém okolí

Pomůcky: malé koberečky, rádio

Motivace: *„Děti teď vás všechny začarují do veverek. Veverky bydlí na stromě, tak si představte, že každý kobereček je váš strom. Když bude hrát hudba, veverky si můžou tancovat po celém lese, ale nastražte uši! Když hudba přestane hrát, musíte se co nejrychleji schovat na nějaký strom.“*

„Pozor změna! Nyní nám pár stromů zmizí. Některé veverky tak nebudou mít svůj strom, ale nemusíte z toho být smutní. Můžete zkusit přijít za jinou veverkou a zeptat se jí, zda vás vezme k sobě na strom, určitě se spolu domluvíte!“

Realizace: Učitelka rozdává koberečky na zem, aby každé dítě mělo jeden. Pustí libovolnou hudbu a děti se pohybují po prostoru. Když učitelka hudbu zastaví, každé dítě si musí stoupnout na nejbližší kobereček. Učitelka může ozvláštnit hru tím, že bude postupně koberce ubírat. Děti se spolu potom musí domluvit, aby mohly stát na koberečku ve větším počtu.

Reflexe: Tuto pohybovou hru děti rádi hrají na různé motivace. Dnešní motivace v podobě stromů a veverek pro ně bylo zase něco nového. Bylo hezké pozorovat, jak děti během hry tvoří dvojice i větší skupinky a snaží se si navzájem pomáhat při tom, když písnička zastavila. Koberečky jako jednotlivé stromy pro veverky, byly v průběhu hry stále odebírány, až nakonec zbyly 2 koberečky. Děti se přátelsky objímaly ve velkém počtu na jednom koberečku, aby se na strom vešla každá veverka. Byla zábava to pozorovat.

Obrázek 20 - Děti se dělí o místo na koberci (Kroupová, 2023)

Kdo patří do lesa?

Cíle: rozvoj smyslového vnímání, rozvoj pozornosti, posilování přirozených poznávacích citů, rozvoj schopnosti sebeovládání, rozvoj kooperativních dovedností, rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, vytváření povědomí o širším přírodním prostředí a o jeho rozmanitosti

Očekávané výstupy: koordinovat lokomoci, ovládat koordinaci ruky a oka, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, vnímat, že svět je rozmanitý, pozoruhodný

Pomůcky: obrázky lesních zvířat, obrázky zvířat žijící mimo les, zelené a červené karty

Motivace: *„Děti já jsem ale strašná popleta! Ráno jsem si pro vás chystala obrázky lesních zvířat, o kterých si s vámi chci dnes povídat, ale představte si, že jsem hromádku lesních zvířat zamíchala omylem do hromádky zvířat, které do lesa nepatří. Pomůžete mi je prosím zase roztřídit? Abychom měli zase dvě hromádky? Na jedné hromádce budeme mít lesní zvířata a na druhé hromádce budou zvířata, která patří jinam než do lesa. Souhlasíte?“*

Realizace: Učitelka rozdává každému dítěti jednu zelenou a jednu červenou kartu. Dále učitelka ukazuje obrázky jednotlivých zvířat a děti zvedají zelenou kartu, pokud si myslí, že dané zvíře patří do lesa, nebo červenou kartu, pokud zvíře do lesa nepatří. Tímto způsobem děti roztřídí zvířata na dvě hromádky.

Reflexe: Dětem se při této aktivitě nejvíce líbilo, že mají každý své „hlasovací“ lístky v podobě zelené a červené karty. Pro menší děti bylo občas lehce obtížné zařadit zvíře, a tak se mohly podívat ke kamarádovi, jakou barvu karty zrovna zvedl. Pokaždé když děti zvedly červenou kartu – když zvíře do lesa nepatřilo, řekly, kde takové zvíře tedy žije, zda třeba vůbec žije v České republice.

Lesní grafomotorické listy

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj pozornosti, vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, rozvoj a kultivace estetického vnímání

Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, sledovat očima zleva doprava, řešit problémy, úkoly, situace

Pomůcky: grafomotorické listy (viz Příloha č.3), psací potřeby, reproduktor, nahrávka bílého šumu (<https://www.youtube.com/watch?v=xNN7iTA57jM>)

Motivace: *„Děti, podívejte se na obrázek zajíce. Zajíc potřebuje dohopsat do své nory, dovedete ho tam?“*

„A copak ta sova? Pomůžete jí doletět na její oblíbený strom?“

Realizace: Učitelka rozdá dětem grafomotorické listy a nechá je pracovat u stolečku. K práci jim může pustit bílý šum z lesa – viz <https://www.youtube.com/watch?v=xNN7iTA57jM>.

Reflexe: Grafomotorické listy byly zvoleny jako klidová činnost pro předškoláky, kteří už po obědě nechtějí spát. Po krátkém odpočinku na lůžku se děti přesunuly do místnosti, kde zrovna nespaly ostatní děti a usadily se ke stolečkům. U stolů si každý vyplňoval své grafomotorické listy, což dětem nepřišlo nijak extra zajímavé. Čím se ale aktivita pro děti ozvláštnila, byl bílý šum pouštěný z reproduktoru. Dětem to přišlo zajímavé a po vyplnění grafomotorických listů chtěly ještě sedět u stolu a malovat si za doprovodu zvuků lesa.

Zkoumání dřeva

Cíle: rozvoj a užívání všech smyslů, posilování přirozených poznávacích citů, vytváření základů pro práci s informacemi, rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, vytváření povědomí o širším přírodním prostředí a o jeho rozmanitosti, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Očekávané výstupy: vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, vést rozhovor, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (vše kolem se mění a vyvíjí, pohybuje a proměňuje)

Pomůcky: klacky, větve, dřevěný koláč

Motivace: *„Děti dnes jsem vám přinesla něco z přírody, klacky a větve určitě všichni dobře znáte, ale my se na ně dnes podíváme trošku víc detailněji. Zajímalo by mě, co má takový strom na povrchu, víte, jak se to jmenuje? Děti odpovídají, že to je kůra. Ukazují kůru na klaccích i na dřevěném koláči. „No super a věděly jste, že kůra je taková pokožka stromu, která ho chrání? Zkusíme si to porovnat s tou naší ano?“ Děti porovnávají strukturu kůry a naší kůže. „A jak takové dřevo voní?“ Společně přivoní k dřevu. „Jak takové dřevo zní?“ Děti zkouší do dřeva ťukat. „A věděly byste, proč má ten*

strom uvnitř takové zvláštní kruhy?” Učitelka ukazuje na letokruhy a následně si o nich s dětmi povídá.

Realizace: Učitelka přinese do komunitního kruhu klacky, větve a dřevěný koláč. Přírodniny rozdá dětem a ptá se na různé otázky. Např.:

- Jak dřevo voní?
- Jakou má barvu?
- Jak zní, když do něj zaťukáme?
- Co je to kůra a k čemu stromu slouží?
- Co jsou to letokruhy?

Společně s dětmi učitelka ukazuje na přírodninách to, o čem si zrovna s dětmi povídá (ukáže letokruhy, kůru, pokud je na kůře lišejník atd.).

Reflexe: Tato aktivita udělala ve třídě trochu nepořádek, proto by bylo lepší ji příště dělat s dětmi venku. To, že všechny děti věděly, jak vypadají klacky a větve, nebylo žádným překvapením. Překvapením ale bylo to, že některé děti viděly poprvé v životě koláč dřeva – čili to, jak vypadá strom uvnitř. Děti byly fascinované letokruhy a přišlo jim to velmi zajímavé. Dozvěděly se, co se může z letokruhů poznat a chtěly tak spočítat, jak starý byl asi strom, který měly k dispozici.

Obrázek 21 - Děti zkoumají dřevo (Kroupová, 2023)

Skládačka stromu

Cíle: rozvoj hrubé i jemné motoriky, rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj tvořivosti, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie, rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání, rozvoj kooperativních dovedností, posilování prosociálního chování, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, vést rozhovor, chápat prostorové pojmy, řešit problémy, úkoly, situace, prožívat radost ze zvládnutého a poznaného, spolupracovat s ostatními, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí

Pomůcky: obrázek stromu – velký formát (viz Příloha č. 4)

Motivace: „*Děti dnes mám pro vás skládačku z papíru, ale pozor, bude to těžké! Vůbec totiž nevím, jak má složený obrázek vypadat a co na něm má být. Napadá někoho, co by na něm mohlo být?*“ Učitelka ukáže jednotlivé části skládačky „*No tak to zkusíme společně poskládat a uvidíme, jestli jsme měli pravdu, co říkáte?*“

Realizace: Učitelka rozprostře na koberec rozstříhaný obrázek stromu a děti se skládačku snaží složit dohromady. Až se to dětem povede, děti ukazují na obrázku jednotlivé části stromu – kořen, kmen, korunu a povídají si s učitelkou, k čemu co slouží.

Reflexe: Skládání stromu bylo zábavnou aktivitou pouze pro některé děti. Přesto, že byl strom kreslený na co největší formát, se ke skládačce nedostaly úplně všechny děti. Skládalo tedy asi tak deset dětí a zbytek chodil volně po prostoru a nudil se, protože u skládačky pro ně už nebylo místo. Pro příště je tedy vhodné udělat skládaček více a rozřadit děti do menších skupinek, aby se ke skládání dostal úplně každý. Následné povídání o částech stromu už může probíhat v jedné velké skupině, ale samotné skládání příště konat raději ve více menších skupinkách.

Obrázek 23 - Děti skládají strom (Kroupová, 2023)

Obrázek 22 - Povídání o jednotlivých částech stromu (Kroupová, 2023)

Skládání stromu z přírodnin

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj tvořivosti, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie, rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání, rozvoj kooperativních dovedností, posilování prosociálního chování

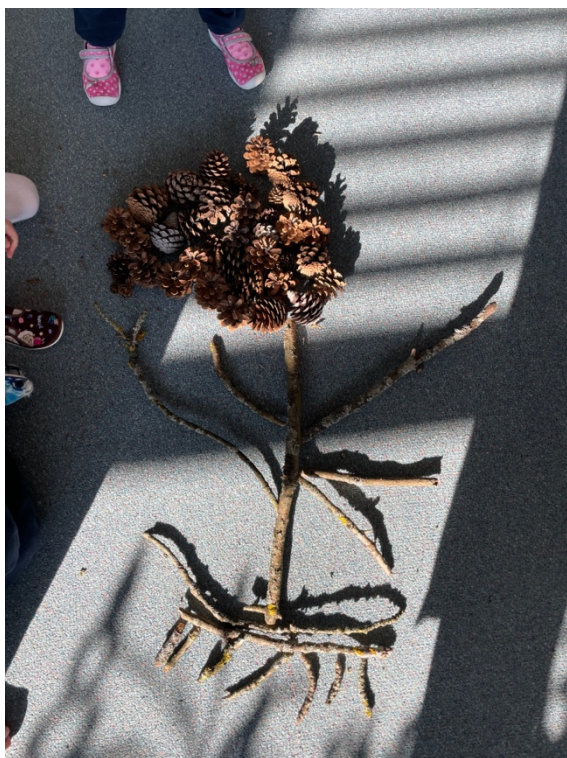
Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, vést rozhovor, chápat prostorové pojmy, spolupracovat s ostatními, improvizovat, vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim

Pomůcky: různé přírodniny (klacky, šišky, ulity, ořechové skořápky atd.)

Motivace: „Děti společně jsme si v přírodě nasbírali různé přírodniny, ze kterých si teď zkusíme něco postavit. Představte si, že tyto klacíky, šišky a ulity jsou taková přírodní stavebnice. Postavíte mi z té stavebnice třeba strom? Jsem zvědavá, kolik stromů nám tu vyroste, potom si uděláme jejich přehlídku, souhlasíte s tím?“

Realizace: Učitelka udělá několik menších skupinek dětí a rozdá různé přírodniny. Děti se společně snaží pomocí přírodnin vytvořit strom. Nakonec si děti udělají přehledku všech stromů a každá skupinka vypráví o tom svém – kde roste, jak je starý, jestli má nějaké jméno atd.

Reflexe: Při procházkách do přírody si děti nasbíraly různé přírodniny, které se jim líbily. Byl kladen důraz na to, aby to byly takové přírodniny, které nebudou přírodě chybět a aby sběrem přírodnin nebyla příroda nijak poškozena. Dále už děti rozvíjely fantazii a skládaly z přírodnin např. stromy. Následně bylo zajímavé pozorovat strom každé skupinky. Všechny stromy vypadaly úplně jinak a děti k nim vyprávěly různé příběhy.

Obrázek 25 - Strom z šišek a větví (Kroupová, 2023)

Obrázek 24 - Strom z ulit (Kroupová, 2023)

Rozcvička s lískovým ořechem

Cíle: uvědomění si vlastního těla, rozvoj pohybových schopností, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie, rozvoj schopnosti sebeovládání, rozvoj kooperativních dovedností, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Očekávané výstupy: zachovávat správné držení těla, zvládat pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, spolupracovat s ostatními,

Pomůcky: lískové ořechy ve skořápce

Motivace:

„Děti, každý máte svůj lískový oříšek a my si s ním teď hezky zacvičíme. Sundáme si bačkory a položíme ořech na zem. Představte si, že si masírujete ořechem chodidlo, ale pozor, nesmíme na něj dupnout, jinak by nám křupnul.“ – Děti si masírují plosku nohy ořechem

„Teď si vezměte ořech do ruky a budeme si ho podávat z jedné ruky do druhé ruky kolem těla.“ – Následně učitelka změnila směr

„Nyní si představíme, že je ořech sluníčko, které patří na oblohu, zkusíme ho tam vrátit ano?“ – Děti se šponují k nebi, co nejvíc jim to jde. Šlapou po špičkách a natahují ruce s ořechem vzhůru.

„Posaďte se na zem a dotkněte se ořechem svého palce u nohy, jde vám to? Pozor, kolena zůstávají přibitá k zemi.“ – Děti drží ořech v pravé ruce a dotýkají se pravé, následně levé nohy. Poté vymění ořech do levé ruky a opět se snaží dotknout nejprve pravého palce, poté levého.

„Najděte si kamaráda a nohama společně vytvořte domeček. Posílejte si ořech s kamarádem. Pozor ať vám z domečku nevyskočí!“ – viz Obrázek č.

„Uděláme si společně hada, postavte se za sebe do řady a rozkročte pořádně nohy. Budeme si podávat ořech mezi nohama a schválně, jestli nám ořech doputuje ze začátku až na konec hada.“ – Děti si podávají mezi nohama ořech zepředu dozadu, následně může učitelka změnit směr, nebo přidat více ořechů.

Realizace: Učitelka rozdává každému dítěti jeden lískový ořech ve skořápce a společně s ním cvičí.

Reflexe: Rozcvička s oříškem bylo zase něco, co děti neznaly. I přes to, že se jednalo o obyčejnou rozcvičku, dětem přišlo zábavnější si ji takto zpestřit pomocí lískového ořechu. Občas se stalo, že dětem nějaký ořech prasknul. Naštěstí byla ale připravena velká zásoba dalších ořechů, takže když někomu oříšek praskl, mohl si jej hned vyměnit. Je proto důležité se na tuto aktivitu řádně vybavit dostatečným množstvím ořechů.

Obrázek 27 - Rozcvička s lískovým ořechem (Kroupová, 2023)

Obrázek 26 - Rozcvička s lískovým ořechem (Kroupová, 2023)

Co vše může být ze dřeva?

Cíle: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, posilování přirozených poznávacích citů, vytváření základu pro práci s informacemi, rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem a přírodou

Očekávané výstupy: vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno, záměrně pozorovat, postřehovat, orientovat se v prostoru, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, mít povědomí o širším přírodním i věcném prostředí

Pomůcky: žádné nejsou potřeba

Motivace: „Děti, a protože my už víme, jak takové dřevo vypadá, zajímalo by mně, jestlipak víte, co všechno se ze dřeva může vyrábět? Dokázali byste mi každý najít něco v naší třídě, co je dřevěné?“

Realizace: Učitelka nechá děti hledat ve třídě dřevěné předměty a poté se každého dítěte ptá, co našlo. Každý by měl umět najít, alespoň jeden dřevěný předmět.

Reflexe: Během této aktivity si děti uvědomily, že velká většina věcí kolem nás je ze dřeva. Opravdu každý ve třídě našel alespoň jeden dřevěný předmět a poté se děti začaly předhánět v tom, kdo najde co nejvíc netradiční předmět, který je ze dřeva. Děti potom hledaly celý den dřevěné předměty a chodily hlásit, co vše našly, nebo co je ještě napadlo.

Výroba papíru

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj tvořivosti, vytváření základů pro práci s informacemi, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie, rozvoj estetického vnímání, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem a přírodou

Očekávané výstupy: vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech, ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony, improvizovat, postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí, osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí

Pomůcky: starý papír, miska, voda, utěrky, váleček na těsto

Motivace: „Dnes je před námi těžký úkol! Povídali jsme si totiž o tom, že ze dřeva se také vyrábí papír. No a my si ho dnes zkusíme společně vyrobit. Vyrobit papír je ale docela věda, bude to vyžadovat spoustu času, ale spolu bychom to mohli zvládnout. Tak se do toho pustíme?“

Realizace: Učitelka nechá děti natrhat do mísy na malé kousky starý papír. Čím menší kousky papíru, tím lépe. Když je mísa plná, nechá děti trhance zalít vodou. Poté děti hmotu důkladně prohnětou rukama. Hmota se nechá několik hodin nasáknout vodou, ideálně přes noc. Později učitelka rozprostře utěrku na stůl a každé dítě si z vzniklé papírové hmoty tvaruje svoji papírovou „placku“. Když je dítě spokojené,

přehodí přes placku další utěrku a důkladně placku vyvalí válečkem přes utěrku. Nakonec se vzniklá papírová placka nechá uschnout na nějakém teplém místě. Vyrobený papír si následně děti mohou nazdobit dle libosti.

Reflexe: Tato aktivita byla časově náročnější, avšak výsledek stál nakonec za to. Bylo překvapením, že některé děti měly problém s trháním papíru, což se může zdát jako jedna z nejjednodušších činností. Nakonec ale vše děti zvládly. Když papíry zaschly, přišel čas na zdobení. Původním plánem bylo na papír vylít barevnou tuš a pomocí brček ji rozfoukat do různých stran (děti ten den probíraly vzduch, takže aktivita s brčky se jevila jako ideální). Bohužel se ale barevná tuš po nalití na vytvořený papír ihned vsákla dovnitř, a tak nebylo možné ji rozfoukávat. Nakonec měly děti nápad, že by mohly foukat alespoň foukacími barvami a zbytek si dovybarvit fixami. I když původní plán byl jiný, nakonec vznikly krásné a unikátní výrobky.

Obrázek 29 - Papírová kaše (Kroupová, 2023)

Obrázek 28 - Válení papírové placky (Kroupová, 2023)

Obrázek 30 – Hotový, pomalovaný papír (Kroupová, 2023)

Obrázek 31 - Papírové placky schnou (Kroupová, 2023)

Lískové ořechy jako hudební nástroj

Cíle: rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj zájmu o formu hudebního sdělení, rozvoj paměti a pozornosti, rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání

Očekávané výstupy: koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou, soustředěně poslouchat hudbu, ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost

Pomůcky: lískové ořechy ve skořápce, klavír, nebo kytara

Motivace: „*Ted' si zazpíváme krásnou písničku o lese, kterou všichni dobře znáte. Dnes si to ale něčím ozvláštníme! Použijeme skořápky lískových ořechů jako hudební nástroj. Ťukejte hezky do rytmu děti.*“

Realizace: Učitelka rozdá každému dítěti dva ořechy ve skořápce a začne hrát písničku na klavíru, či na kytarě. Děti zpívají a ťukají o sebe skořápkami ořechů do rytmu. Lze zvolit kteroukoliv písničku o lese, o přírodě. Např. Já do lesa nepojedu (viz Příloha č. 5).

Reflexe: Děti byly zvyklé na to, že když se hraje na klavír a zpívá se, tak se jim rozdají hudební nástroje v podobě ozvučných dřívěk, činelů, trianglů atd. Použití lískových ořechů jako hudební nástroj pro ně bylo ale něco nového. Baval je nový zvuk a během písničky se snažily hezky rytmizovat ťukání do skořápek. Děti se nakonec shodly, že ořechy znějí skoro stejně jako ozvučná dřívka a dále potom vymýšlely, jaké ještě přírodniny by mohly příště využít jako hudební nástroj.

Obrázek 32 - Ořechy jako hudební nástroj (Kroupová, 2023)

Jaké má vzduch vlastnosti?

Cíle: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, vytváření základů pro práci s informacemi, posilování přirozených poznávacích citů, rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, seznamování se světem lidí, vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem a přírodou, pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit

Očekávané výstupy: vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, přemýšlet, vést jednoduché úvahy, mít povědomí o významu životního prostředí pro člověka, rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, rozlišovat co prospívá zdraví a co mu škodí

Pomůcky: průhledná zavařovací sklenice s víčkem

Motivace: „Schválně jestli přijdete na to, co je v této sklenici.“ – učitelka ukazuje dětem prázdnou zavřenou sklenici

„Pořádně se podívejte na to, co je uvnitř, můžete si sklenici i otevřít a přivonět.“
– učitelka nechává sklenici kolovat

„Voní to nějak? Je uvnitř vůbec něco?“

Realizace: Učitelka nechá poslat po kroužku uzavřenou sklenici. Děti přijdou na to, že ve sklenici je pouze vzduch. Učitelka vysvětlí, že vzduch nemá žádnou barvu, ani vůni, ale proudí všude kolem nás. Dále dětem vysvětlí, že kyslík, který potřebujeme k životu, nám dávají stromy a společně s dětmi vede rozhovor, kdo vzduch může znečišťovat a jak.

Reflexe: Tato aktivita je vhodná jako úvodní aktivita na téma vzduch, příroda, či lidské tělo. Pouze sedět v kruhu a povídat si o vzduchu, který je neviditelný a pro děti neuchopitelný by je pravděpodobně moc nebavilo. Je proto vhodné provést tuto aktivitu se sklenicí, která dětem z počátku nabízí dokonalou záhadu. Všechny totiž zajímá, co ve sklenici je, když tam opravdu nic nevidí, necítí. Poté, co se děti dozvěděly, že tam je vzduch, byly více zaujaté. Následně vedly o vzduchu rozhovory.

Obrázek 33 - pozorování vzduchu (Kroupová, 2023)

Foukání brčkem

Cíle: uvědomění si vlastního těla, posilování přirozených poznávacích citů, rozvoj kooperativních dovedností

Očekávané výstupy: ovládat dechové svalstvo, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, prožívat radost ze zvládnutého a poznaného, spolupracovat s ostatními

Pomůcky: brčka, mísa s vodou

Motivace: „Protože jsme si děti povídali, že vzduch je všude kolem nás, máme ho i v sobě – v plicích. Dokážete ho ze sebe vyfouknout brčkem, abyste cítili teplo na dlani? A dokážete foukat tak moc, že ve vodě uděláte bublinky?“

Realizace: Učitelka rozdá každému dítěti jedno brčko. Pomocí brčka si děti nejprve foukají vzduch na dlaň ruky. Poté učitelka přinese mísu s vodou a děti zkusí dělat bubliny do vody.

Reflexe: Tato aktivita byla vhodná jako zábava pro děti, ale také to bylo skvělé dechové cvičení. Je známo, že děti baví dělat bubliny brčkem do nápojů a přesně tak je bavila i dnešní činnost, a to – dělat bubliny do vody. Některé děti měly s foukáním ale menší problém. Nešlo jim vyfouknout vzduch ven a udělat tak bubliny. Spíše stále natahovaly vodu dovnitř do brčka. Nejprve se zdála tato aktivita jako taková, kterou přeci zvládne úplně každý, ale opak byl pravdou. Přesně z tohoto důvodu je vhodné dětem do činností zařazovat více aktivit na dechová cvičení, konkrétně na cvičení výdechu.

Obrázek 35 - Děti foukají do dlaně (Kroupová, 2023)

Obrázek 34 - Děti foukají do vody (Kroupová, 2023)

Pohádka o Krtkovi

Cíle: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie, vytváření základů pro práci s informacemi, vytváření prosociálních postojů, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit

Očekávané výstupy: porozumět slyšenému, sledovat příběh, pohádku, projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, vést rozhovor, mít povědomí o významu životního prostředí pro člověka, rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat

Pomůcky: pohádka o krtkovi (viz Příloha č. 6)

Motivace: *„Dnes jsem vám přinesla do školky příběh o krtkovi, tak se pohodlně posadte a dobře poslouvejte. Ťuky, ťuky na vrátka, začíná nám pohádka. A ty, svíčko, posviť nám, ke všem našim pohádkám. Pohádko, pohádko, přileť k nám, já už tě, pohádko, poslouchám.“*

Realizace: Učitelka přečte dětem pohádku o krtkovi a žvýkačce. Během čtení aktivizuje děti různými otázkami týkajícími se příběhu. Když učitelka pohádku dočte, povídá si s dětmi o nepořádku v lese, o odpadcích a o tom, jaký dopad to má na naši přírodu, dále může navázat na toto téma další činnosti.

Reflexe: Pohádku o krtkovi některé děti dobře znaly, pro některé to byla úplná novinka. Zrovna tuto konkrétní pohádku je vhodné zařadit před nějakou aktivnější činností, protože je krátká a děti udrží pozornost. Proto, aby děti vydržely pohádku poslouchat, je dobré dávat jim v průběhu četby otázky týkající se děje.

Třídění odpadu do příslušných kontejnerů

Cíle: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, vytváření základů pro práci s informacemi, posilování

přirozených poznávacích citů, rozvoj schopnosti sebeovládání, vytváření prosociálních postojů, vytvoření základů aktivních postojů ke světu a k životu, pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit, osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí

Očekávané výstupy: zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony, vést rozhovor, zaměřit se na to, co je z poznávacího hlediska důležité, chápat základní matematické pojmy (třídit, porovnávat), řešit problémy, úkoly, situace, uvědomovat si svou samostatnost, spolupracovat s ostatními, mít povědomí o významu životního prostředí pro člověka, rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, pomáhat pečovat o okolní životní prostředí

Pomůcky: plastové odpadky (PET lahve, obaly od potravin atd.), kabely, baterky, oblečení, papírové odpadky (kartony, obaly od čajů, čokolád atd.), kovové odpadky (plechovky, víčka od sklenic atd.), skleněné odpadky (skleněné lahve, zavařovací sklenice atd.), obrázky kontejnerů na sklo, kov, elektrozařízení, plast, papír a oblečení

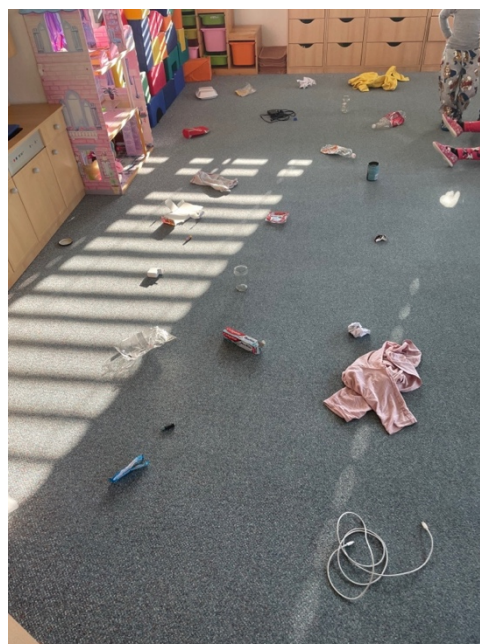
Motivace: „Teda, děti, podívejte se, jaký je tu ale nepořádek. Líbí se vám to? Mně teda vůbec, tak co říkáte na to, že bychom to společně uklidili? Nojo, ale nebude to jen tak, vidím tu totiž spoustu různých druhů odpadků. Je proto důležité, abychom odpadky vyhodili do správné popelnice, kam patří. Zvládneme to spolu?“

Realizace: Učitelka po prostoru rozhází různé odpadky. Poté si s dětmi v kroužku představí obrázky jednotlivých kontejnerů a poví si, na co který kontejner je. Děti rozmístí každý kontejner různě po prostoru. Následně si každý vybere nějaký odpadek a řekne ostatním, co si vybral a kam to bude patřit – do jakého kontejneru to vyhodí. Když se na tom shodne s ostatními, odnese odpadek na místo, kde se určilo, že bude sběrné místo např. pro plasty. Nakonec si udělá učitelka s dětmi výlet po všech sběrných místech a kontrolují, zda je tam vše tak, jak má být.

Reflexe: Při této činnosti bylo poznat, které děti jsou z domova naučeny třídit odpad a pro které je to novinka. Někteří totiž přesně věděly, na co který kontejner je a jiní je zase viděli snad úplně poprvé. Při jednotlivém rozřazování odpadků do popelnic se postupem času začaly zapojovat i děti, které zpočátku nevěděly vůbec nic. Všechny děti si navzájem radily, a pokud se stalo, že někdo odnesl odpadek do špatného sběrného místa, hned jej ostatní děti opravily a pomohly vybrat správný kontejner. Při této aktivitě panovala u dětí velmi dobrá nálada a bylo hezké sledovat jejich sounáležitost a spolupráci.

Obrázek 36 - Třídění skla (Kroupová, 2023)

Obrázek 38 - Nepořádek ve třídě (Kroupová, 2023)

Obrázek 37 - Třídění elektroodpadu (Kroupová, 2023)

Obrázek 42 - Třídění kovu (Kroupová, 2023)

Obrázek 41 - Třídění plastů (Kroupová, 2023)

Obrázek 40 - Třídění textilu (Kroupová, 2023)

Obrázek 39 - Třídění papíru (Kroupová, 2023)

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo navrhnout sborník aktivit pro rozvoj ekologického myšlení u dětí předškolního věku. Předškolní období dítěte je klíčové pro tvorbu pevných základů environmentálního citění a myšlení v ekologických souvislostech. Toto období se vyznačuje přirozenou potřebou dětí objevovat okolní svět a získávat pravidla chování ve společnosti a zároveň i prostředí, ve kterém děti žijí. Aby byly tyto důležité kompetence rozvíjeny, je důležité dětem do programu zařadit konkrétní aktivity na toto téma. Vznikly dvě skupiny aktivit na téma voda a stromy. Tyto skupiny jsem zvolila z prostého důvodu. Každá mateřská škola má na své školní zahradě nejméně jeden strom, který je možné pozorovat po celý rok. Stromy a další dřeviny je velmi snadné najít, ať už se jedná o krátkou procházku po okolí mateřské školy, či hry na školní zahradě. S vodou je to obdobné. Děti mohou najít vodu při procházce např. v rybníce, nebo v kaluži. Také mohou pozorovat vodu v podobě deště, sněhu, či mlhy. Voda obklopuje děti celoročně v různých formách a je proto velmi jednoduché zařadit konkrétní aktivity na toto téma.

Jednotlivé aktivity byly navrženy tak, aby měly děti dostatečnou možnost do daného tématu nahlédnout a všechny aktivity plně prožít. Dále pro mě bylo důležité navrhnout takové aktivity, které je možné využívat vně i uvnitř školy. Cítím, že je důležité s dětmi trávit více času v přírodě než uvnitř třídy. Proto jsem zvolila takové aktivity, které jsou dostatečně flexibilní, co se místa realizace týče. Při realizaci činností, zaměřených na vytvoření pozitivního vztahu k přírodě, jsem měla možnost sledovat, s jakým zájmem k těmto činnostem děti přistupují, a tak jsem získala dojem, že volba zrovna těchto aktivit byla dobrým rozhodnutím.

Děti byly u daných aktivit radostné a jevily známky spokojenosti a zájmu v dané problematice, což pro mě bylo velikou odměnou. Děti svou aktivitou, pozorností a zájmem, získaly mnoho poznatků, zážitků a informací o přírodě, jejím významu a o tom, jak umět přírodě i dávat, a ne od ní stále jenom brát.

ZDROJE

BARTÍKOVÁ, Petra. Co se děje u vody. Ilustroval Marcel KRÁLIK. V Praze: Albatros, 2020. ISBN 978-80-00-05733-0.

BETTELHEIM, Bruno (2000). Za tajemstvím pohádek. Praha: Lidové noviny. ISBN 80–7106-290-1.

BRANIŠ, Martin. Základy ekologie a ochrany životního prostředí: učebnice pro střední školy. 3., aktualiz. vyd. Praha: Informatorium, 2004. ISBN 80-7333-024-5.

BULA, Oksana. Jedlička se narodila. Přeložil Rita LYONS KINDLEROVÁ. Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-979-3.

BULA, Oksana. Medvěd nechce jít spát. Přeložil Rita LYONS KINDLEROVÁ. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-702-7.

COLAS DES FRANCS, Nicole. Kam putuje voda?. Přeložil Lucie ŠAVLÍKOVÁ. Praha: Euromedia Group, 2021. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-242-7287-0.

ČERNOUŠEK, Michal (1990). Děti a svět pohádek. Praha: Albatros. ISBN 80-00–00060-1.

ČINČERA, Jan. Environmentální výchova: od cílů k prostředkům. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

Die Grosse Bertelsmann Lexikothek. Band 4 (Den – fat), Bertelsmann Lexikothek Verlag GMBH, Berlin 1990. ISBN: 3-570-03884-X.

DIECKMANN, Sandra. Pady. Přeložil Háta KREISINGER KOMŇACKÁ. Praha: Práh, 2018. ISBN 978-80-7252-765-6.

DUŠEK, Jiří a Petr KOSTKA. Zázrak jménem voda. Ilustroval Michaela ŠTĚPÁNOVÁ. V Praze: Fragment, 2020. ISBN 978-80-253-4939-7.

Enviweb, 2005, [online]. Globální výchova a výchova k udržitelnému rozvoji. [cit. 24.11.2022]. Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/55058>

FELLNEROVÁ, Jana. Didaktické a metodické materiály zaměřené na EVVO v mateřských školách. In EVVO [online]. Svatý Jan pod Skalou: Ekocentrum Kavyl, 2007, <http://www.ekocentrum.eu/evvo>, (8.1.2023).

FRANC, Daniel, Daniela SOBKOVÁ ZOUNKOVÁ a Andy MARTIN. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007. Edice aktivit a her. ISBN 978-80-251-1701-9.

GRAY, Peter. Svoboda učení: jak nechat děti rozhodovat o svém vzdělávání. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Jiří KOŠÁREK, přeložil Pavel KŘENEK, přeložil Martina LINHARTOVÁ, přeložil Lenka PIZÚROVÁ, přeložil Jan TICHÝ. Praha: PeopleComm, [2016]. ISBN 978-80-87917-17-6.

GREGUŠOVÁ, Andrea. Gréta. Ilustroval Nastja SLEPCOVA, přeložil Vít SCHMARC. Dobříš: Pluto, 2019. ISBN 978-80-270-6909-5.

HANÁČKOVÁ, Pavla. Vezmi mě domů: do jakého lesa patřím?. Ilustroval Linh DAO. V Praze: Albatros, 2019. ISBN 978-80-00-05558-9.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. Zážitkově pedagogické učení. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

HÁŠOVÁ TRUHELKOVÁ, Lucie a Andrea TACHEZY. Dědeček v růžových kalhotách. V Praze: Albatros, 2021. ISBN 978-80-00-06376-8.

HOFMANN, E., KORVAS, P., POLÁČEK, P. (2009): Multimediální učebnice pro terénní výuku, <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js09/teren/web/index.html> (8.1.2023).

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2010. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-8086307-95-4.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. Dějiny pedagogiky. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Velká didaktika: Didactica magna*. 2. vyd. Přeložil Miroslav OKÁL. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1991. ISBN 80-08-01022-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.

KVASNIČKOVÁ, Danuše. Základy ekologie. 3., upr. vyd. Praha: Fortuna, 2004. ISBN 80-7168-902-5.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

LIBROVÁ, Hana. 1988. *Láska ke krajině*. Brno: Blok.

MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.

MACHO, Adrián a Peter KAVECKÝ. Gerda: Příběh velryby. Přeložil Katarína BELEJOVÁ. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1906-8.

MANCINI, Paolo a Luca DE LEONE. Zachraňte planetu!. Ilustroval Federica FABBIAN, přeložil Dana KŘEPELOVÁ. Praha: Dobrovský, 2022. Otočte kolečkem. ISBN 978-80-277-1070-6.

MATĚJČEK, Zdeněk, Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

Metodický pokyn MŠMT ČR k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO).

MÌCHALÌCYNA, Kateryna. Kdo roste v lese. Ilustroval Oksana BULA, přeložil Rita LYONS KINDLEROVÁ. Brno: Host, 2020. ISBN 978-80-275-0340-7.

MOLDAN, Bedřich. Ekologická dimenze udržitelného rozvoje. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0246-6.

MŠMT. (2021). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

NEUMAN, Jan. Turistika a sporty v přírodě: [přehled základních znalostí a dovedností pro výchovu v přírodě]. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-391-9.

PELLOWSKI, A. The World of storytelling. New York, 1990. 1. vyd. 322 s., ISBN 0-8242-0788-2.

PHILIPS, S. Young learners. Oxford: Oxford university press, 1996. 4. vyd. 182 s. ISBN 0-19-437195-6.

Pohádkozem, 2020 [online]. Krtek a žvýkačka. [cit. 4.1.2023]. Dostupné z: <https://www.pohadkozem.cz/krtek-a-zvykacka/>

PROUTY, D., PANICUCCI J., COLLINSON R. Adventure education : theory and applications / Project Adventure. Champaign : Human Kinetics, 2007. 255 s. ISBN 978-0-7360-6179-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073676476.

SOCHA, Piotr a Wojciech GRAJKOWSKI. *Stromy*. Přeložil Marie ILJAŠENKO. [Praha]: Slovart, 2018. ISBN 978-80-7529-551-4.

ŠIMONOVÁ, Petra a Jan ČINČERA. *Ekologická a environmentální výchova: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-452-5.

UNESCO, UNEP (1977) The Tbilisi declaration. Moscow: UNESCO UNEP press.

VAVROUŠEK, J., NOVÁČEK, P. *Lidské hodnoty a trvale udržitelný způsob života: sborník přednášek*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7067-309-5.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

WECHTEROWICZ, Przemysław. *Obejmi mě, prosím*. Ilustroval Emilia DZIUBAK, přeložil Michael ALEXA. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-235-0.

ZIEGLER, Václav, ed. *Environmentální výchova v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004. Práce katedry biologie a ekologické výchovy Univerzity Karlovy v Praze - Pedagogické fakulty. ISBN 80-7290-153-2.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 (obrázky věcí, které patří i nepatří do vody)

Příloha č. 2 (fotka mrtvého moře)

Příloha č. 3 (grafomotorický list)

Příloha č. 4 (strom – velký formát)

Příloha č. 5 (písnička Já do lesa nepojedu)

Příloha č. 6 (pohádka o krtkovi)

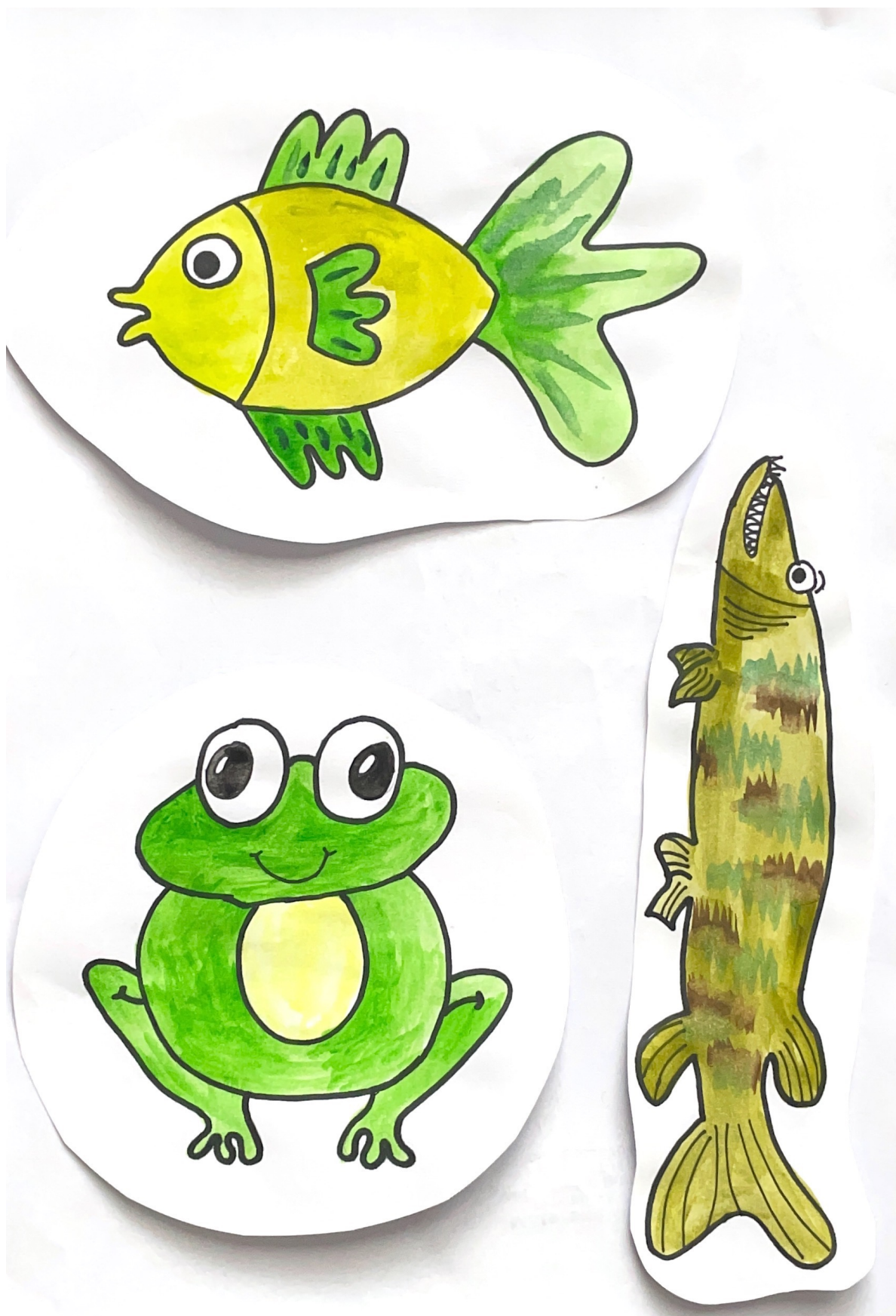
Příloha č. 1 - obrázky věcí, které patří i nepatří do vody

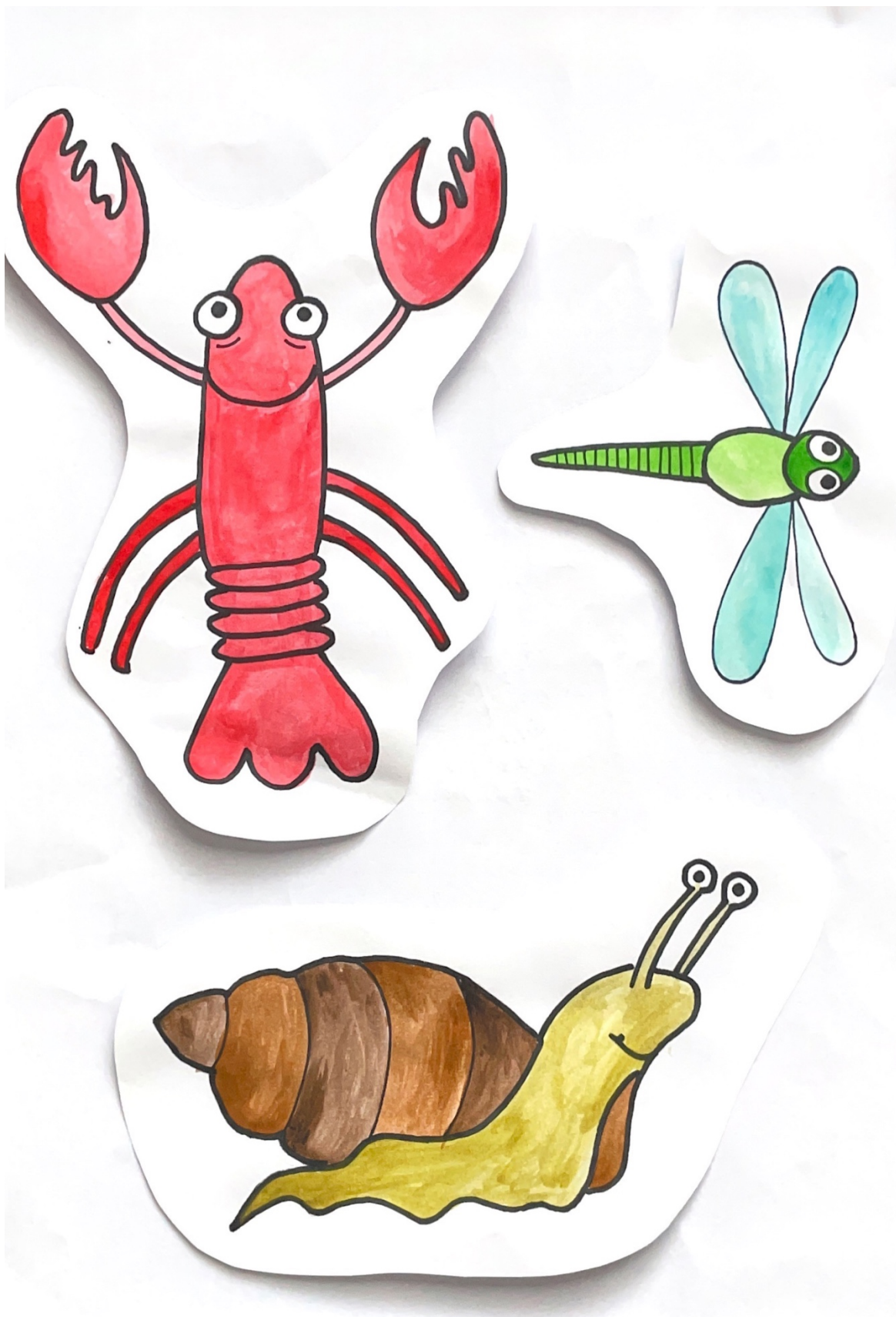
Obr. 1 (Kroupová, 2023)

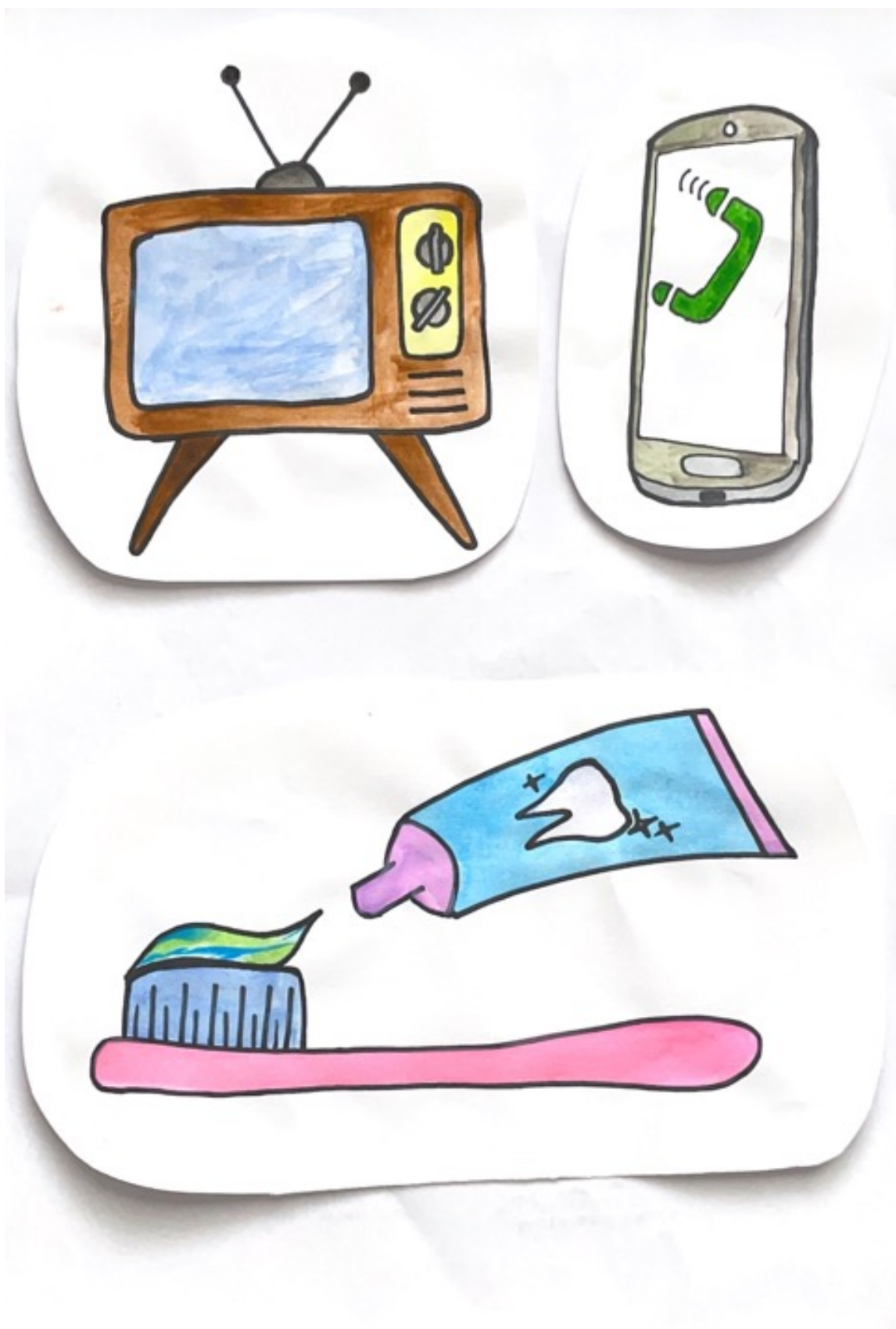
Obr. 2 (Kroupová, 2023)

Obr. 3 (Kroupová, 2023)

Obr. 4 (Kroupová, 2023)

Obr. 5 (Kroupová, 2023)

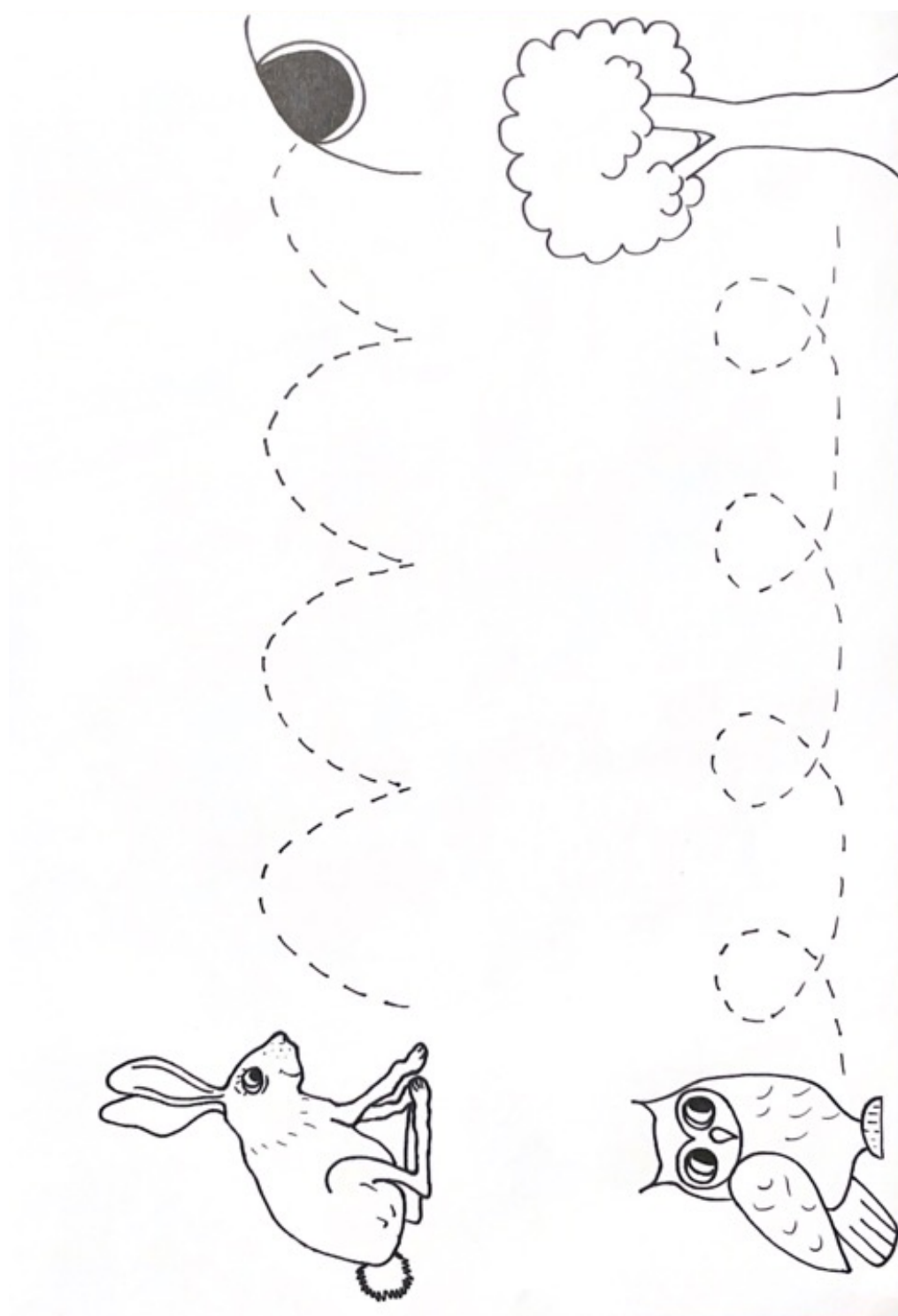
Obr. 6 (Kroupová, 2023)

Příloha č. 2 – fotka Mrtvého moře

Obr. 7 - Mrtvé moře (Vácha, 2021)

Příloha č. 3 – grafomotorický list

Obr. 8 (Kroupová, 2023)

Příloha č. 4 – strom – velký formát

Obr. 9 (Kroupová, 2023)

JÁ DO LESA NEPOJEDU

z Čech

C G7 C

0 0 3 3 3 3 1 1 2 2 0 0 3 0 0 3 3 3

1. Já do le - sa ne-po-je - du, já do le - sa ne-půj-du. Kdy-by na mne haj-ný při - šel,
2. Ty do le - sa přec-po-je - deš, ty do le - sa přec-půj-deš! Je-stli na tě haj-ný při - jde,

7 G7 C G7 C G7

1 1 2 2 0 0 0 1 1 2 2 0 0 3 3 1 1 2 2

on by mě vzal se-ky-ru. Se-ky-ra je za dva zla - tý a to-půr - ko
nic se ho bát ne-bu-deš! Což-pak jsem já ná-kej pes? To na - ší ob - ci

12 C G7 C

0 0 3 0 0 3 3 3 1 1 2 2 0 0 0

za to - lar. Kdy-by na mne haj-ný při - šel, on by mě to všec-ko vzal.
pa - tří les! Kdy-by na tě haj-ný při - šel, nic se ho bát ne-bu-deš!

Obr. 10 (Naukubeznot, online, 2023)

Příloha č. 6 – pohádka o krtečkovi

Byl krásný letní slunečný den, když se krtek právě hrabal ven ze své podzemní skrýše. Jakmile vykoukl na svět a spatřil denní světlo, promnul si oči a rozhlédl se okolo sebe, nemohl uvěřit vlastním očím. Kde se to tentokrát ocitl? Tady láhev od minerálky, támhle obal od zubní pasty a spousta dalších odpadků. „To je snad nějaká skládka,“ povídá smutně krtek.

Bylo mu z toho smutno. Každý přece ví, že odpadky se jen tak ledabyle nepohazují po louce či lese. Plasty patří do žluté popelnice, papír do modré a tak dále.

Krteček se rozhodl, že ten nepořádek uklidí. Avšak bylo jej přespříliš, a proto si na pomoc přizval své kamarády – myšku, zajíce, žabičky a další.

„Copak to asi je?“ Zeptal se krteček, když spatřil malý kousek jídla zabalený v papíru. Neváhal a tu záhadnou růžovou věc ochutnal. Párkrát ji v puse přežvýknul a čekal, co se bude dít. Byla to nějaká guma, kterou ani po delší době nemohl rozkousat. Avšak chutnala po lesních jahodách.

Vytáhnul tu věc z pusy, avšak tím si velice zavařil. Ať se snažil, jak chtěl, guma se ho neustále držela a jeho prsty byly slepené k sobě.

„Mám nápad!“ Vykřikla myška. „Zkus tu věc přilepit ke stromu, třeba na něm zůstane a ty budeš vysvobozený,“ povídá s úsměvem.

Krteček přišel ke stromu a rukou, na níž měl tu podivnou lepivou věc, se o něj opřel. Poté se začal vzdalovat a doufal, že se té věci zbaví. Ale mýlil se. Už ušel několik kroků a ruce měl stále přilepené ke stromu. Jak tak šel, lepivá věc se stále natahovala, když v tom krteček šlápl na slupku od banánu a uklouzl. V té chvíli ho ta lepivá věc vymrštila až do oblak. Krteček letěl a víte, kam ho vítr zavál? Přímo na větev, kde bydlela moudrá sova.

„Sovo, sovo!!“ Křičel krtek. „Co to je? Pořád se to lepí a nemohu se toho zbavit,“ povídá krtek, a přitom kouká na svoje ruce. „To je přece žvýkačka,“ smála se sova.

Krtečka napadlo, že by se mohl přilepit k větvi nahoře u sovy a skočit dolů. Třeba se žvýkačka konečně pustí. Když už skočil ze stromu dolů, žvýkačka se jej stále

držela zuby nehty. Avšak myška se chytila krtkovy nohy a tahala jej. A najednou „bum“ a oba leželi na zemi. Žvýkačka zůstala přilepená na stromě. Ačkoliv to zpočátku nevypadalo nadějně, krteček nad žvýkačkou zvítězil. Pro příště už alespoň bude vědět, že nemá ochutnávat neznámé věci.

Krteček a ostatní zvířátka se tak alespoň mohli vrátit zpět k práci, jež započali. Uklidili všechen ten nepořádek a byli na sebe velmi pyšní.

(Pohádkozem, online, 2023)